

Účinky rozsudkov Európskeho súdu pre ľudské práva

Diplomová práca
Mílan Dubovský

Právnická fakulta Univerzity Karlovej v Prahe
Katedra medzinárodného práva

Vedúci diplomovej práce: prof. JUDr. Pavel Šturma, DrSc.

Praha 2007

Prehlasujem, že som túto prácu spracoval samostatne, a že som vyznačil
pramene, z ktorých som čerpal, spôsobom vo vedeckej práci obvyklým.

V Praze 15.03.2004

Milan Dubovský

Obsah:

Úvod	1
1. Dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd	4
1. 1. Pôsobnosť Európskeho dohovoru	7
1. 2. Charakter záväzkov, určenie právnych následkov ich porušenia	10
1. 3. Formy riešenia sporov	13
1. 4. Jurisdikcia a prístup k Súdu	16
1. 5. Predbežné opatrenia podľa čl. 35 Dohovoru	20
2. Rozsudok Súdu <i>in meritum</i>	23
2. 1. Druhy a vlastnosti výrokov rozsudku <i>in meritum</i>	25
2. 2. Priamy a nepriamy účinok rozsudku <i>in meritum</i>	27
2. 3. Spravidlivé zadostučinenie (čl. 41 Dohovoru)	34
2. 4. Individuálne a všeobecné opatrenia k náprave	39
2. 5. Dohľad nad výkonom rozsudkov (čl. 46 Dohovoru)	47
3. Profilovanie vzťahu systému ochrany základných práv vytvoreného Európskym dohovorom k Európskym spoločenstvám v judikatúre Súdu („nepriamy účinok“)	
3. 1. Judikatúra Súdu s tzv. komunitárnym prvkom	51
3. 2. Formulovanie zvláštnych podmienok zodpovednosti štátu vo veciach s „komunitárnym prvkom“	59
Záver	65
Literatúra a pramene	68

Úvod

„V modernom demokratickom právnom štáte sú základné práva a slobody podstatnou súčasťou ústavného poriadku, pretože obsahujú základné hodnotové kritériá, stanoviacie úlohu štátu a vzťah medzi jednotlivcom a štátom, ako aj základné smernice pre uskutočnenie slobody, rovnosti a spravodlivosti.“¹

Pozitívnoprávne premietnutie prirodzenoprávneho konceptu ľudských práv, započaté v ústavných úpravách suverénnych štátov na konci 18. storočia, predstavuje prvý významný krok smerujúci ku ich postaveniu ako verejných subjektívnych práv, ktorým zodpovedá nárok jednotlivcov uplatniteľný a vymáhateľný pred nezávislým a nestranným orgánom štátu.

Výrazný posun v systéme ochrany základných práv znamenalo presadenie *princípu univerzality* ľudských práv a s ním súvisiace „zmedzinárodnenie“ ich záruk a kontrolných mechanizmov po II. svetovej vojne, kedy zmienená ochrana prestáva byť výhradnou oblasťou spadajúcou pod výkon suverenity štátu.²

Konkretizáciou a reálnym naplnením jedného z cieľov ustanovených medzinárodným spoločenstvom, ktorým je *podporovanie a posilňovanie úcty k ľudským právam a základným slobodám* (článok 1 *Charty OSN*), je konštituovanie systému ochrany základných práv s kontrolným mechanizmom

¹ Klokočka, V.: Ústavní systémy evropských štátů, 2. aktualizované a doplnené vydanie, Praha 2006, s. 269.

² Pre medzivojnové obdobie 20. storočia je pre postavenie ľudských práv a základných slobôd v rámci medzinárodného práva charakteristický názor A. Hobzu, podľa ktorého „tzv. ľudské práva v zmysle práv, ktoré prislúchajú každej osobe bez ohľadu na štátnu príslušnosť a na miesto pobytu, sú koncepciou práva prirodzeného; platné právo medzinárodné ich nepozná.“ K postaveniu jednotlivcov následne uvádza: „nemožno dosiaľ vôbec zásadne rozhodnúť, či je jednotlivec subjektom medzinárodného práva. Ak máme na mysli právo platné. Zásadne rozhodnutie by bolo možné iba cestou dedukcií z prirodzenoprávnych pojmov. V práve pozitívnom sa niekedy subjektivita jednotlivcov uznáva, niekedy – snáď dosiaľ častejšie – neuznáva. Všetko závisí na zmluve, o ktorú ide.“ Súčasne poznamenáva „tendencia vývoja je jasná; smeruje k zásadnému uznaniu subjektivity osôb fyzických i právnických.“ In: Hobza, A.: Úvod do mezinárodního práva mírového, Časť I., Praha 1933, s. 163.

súdneho typu na úrovni Rady Európy. Pritom rozhodovacia právomoc vzťahujúca sa k prejednaniu tvrdeného porušenia niektorého zo základných práv a/alebo slobôd, výsledkom ktorého je (resp. byť môže) rozsudok *in meritum*, je zverená Európskemu súdu pre ľudské práva.

Cieľom tejto práce je predovšetkým uviesť inštitúty majúce priamy vzťah k uvedenému rozsudku Súdu *in meritum*, objasniť ich obsah a poukázať na ich význam, prostredníctvom analýzy vybraných rozhodnutí zvlášť Súdu abstrahovať relevantné závery, ktoré majú svoj právny základ predovšetkým v ustanoveniach článok 1 a článok 46 ods. 1 Dohovoru, a predpokladom uplatnenia ktorých je konštatovanie porušenia niektorého zo základných práv a/alebo slobôd zaručených Dohovorom. Zvláštna pozornosť je preto venovaná jednotlivým druhom a vlastnostiam výrokov rozsudku Súdu *in meritum*, priamemu a nepriamemu účinku, ktoré tento rozsudok vyvoláva predovšetkým vo vzťahu k zodpovednému štátu, podmienkam priznania spravodlivého zadosťučinenia osobám dotknutým vzhľadnutým porušením, ako aj opatreniam, ku ktorých prijatiu je štát, v neprospech ktorého bolo porušenie konštatované, povinný v záujme dosiahnutia odstránenia nepriaznivých následkov zmieneného porušenia.

S výnimkou otázky predbežných opatrení, ktoré smerujú k posilneniu autority rozsudku *in meritum*, a ktoré súčasne napomáhajú účinnosti jeho výkonu, je obsah prvej kapitoly tejto práce zameraný na vymedzenie základného právneho rámca týkajúceho sa pôsobnosti Európskeho dohovoru, charakteru záväzkov prevzatých zmluvnými stranami pristúpením k Dohovoru a právnych následkov porušenia jeho ustanovení niektorou zo zmluvných strán, foriem riešenia sporov, ako aj jurisdikcie a prístupu k Európskemu súdu pre ľudské práva.

Kapitola tretia tejto práce venuje pozornosť konkrétnemu prejavu *nepriameho účinku* rozsudku *in meritum*, v zmysle *autority interpretácie* podávanej Súdom v odôvodneniach svojich rozhodnutí, viažucemu sa k

profilovaniu vzťahu systému ochrany základných práv konštituovaného Dohovorom k Európskym spoločenstvám.

Dôvodom zaradenia zmienenej problematiky do obsahu tejto práce je snaha poukázať na *význam interpretácie* podávanej Súdom, resp. Európskou komisiou pre ľudské práva do doby nadobudnutia platnosti dodatkového Protokolu č. 11, vo veciach predkladaných formou individuálnej sťažnosti podľa čl. 34 Dohovoru a úzko vymedzených svojim predmetom, resp. *in concreto* „komunitárnym prvkom“, zvýraznený absenciou pristúpenia Európskych spoločenstiev (disponujúcich vo vymedzenom rozsahu tiež normotvornou a rozhodovacou právomocou) k Dohovoru a súčasne väzanosťou úpravou v ňom obsiahnutou štátni, ktoré sú súčasne zmluvnými stranami Zmluvy o založení Európskych spoločenstiev a Zmluvy o Európskej únii.

Cieľom uvedenej kapitoly preto je, s poukázaním tiež na absenciu pozitívnoprávnej úpravy, formulovanie zvláštnych podmienok zodpovednosti štátov vo veciach s „komunitárnym prvkom“ majúcich svoj základ práve v relevantných rozhodnutiach príslušných orgánov Dohovoru.³

³ Na konkrétne prejavy účinkov rozsudkov Európskeho súdu pre ľudské práva vo vnútroštátnom práve niektorých štátov, ktoré sú zmluvnými stranami Európskeho dohovoru, je poukázané zvlášť v poznámkovom aparáte podkapitoly 2.4. tejto práce, svojim obsahom zameranej na otázky týkajúce sa individuálnych a všeobecných opatrení prijímaných k náprave porušenia niektorého z práv a/alebo slobôd vzhľadnutého rozsudkom Súdu *in meritum*.

1. Dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd

Významnou súčasťou európskej integračnej politiky po druhej svetovej vojne je založenie Rady Európy 5. mája 1949 v Londýne, štátmi tzv. Bruselského paktu, ako medzinárodnej organizácie regionálnej povahy, disponujúcej vlastnými orgánmi⁴ a určenej k trvalému (resp. z časového hľadiska vopred neobmedzenému) plneniu úloh vymedzených zakladajúcimi štátmi v *Štatúte Rady Európy* (ďalej „Štatút“).⁵

Pritom „každý členský štát Rady Európy uznáva zásadu právneho štátu a zásadu, podľa ktorej každá osoba podliehajúca jurisdikcii tohto štátu, požíva ľudské práva a základné slobody“ (čl. 3 Štatútu). Preukázanie splnenia podmienok stanovených Štatútom, osobitne zaistenie dodržiavania ľudských práv a základných slobôd, je *condictio sine qua non* pre prijatie konkrétneho štátu za člena Rady Európy.

Závazok zmluvných strán dodržiavať ľudské práva a základné slobody obsahuje tiež čl. 1 *Európskeho dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd* (ďalej „Európsky dohovor“ ev. „Dohovor“), podľa ktorého „Vysoké zmluvné strany priznávajú každému, kto podlieha ich jurisdikcii, práva a slobody uvedené v Hlave I. tohto Dohovoru“.

Európsky dohovor bol vypracovaný v inštitucionálnom rámci Rady Európy a predložený na podpis členským štátom 4. novembra 1950 v Ríme.⁶ Na úrovni regionálnej konštituuje (článok 19) ochranu ľudských práv s kontrolným systémom súdneho typu.⁷ Rozhodovací orgán má v tomto systéme postavenie orgánu nezávislého a nestranného, ktorý rozhoduje o konkrétnom

⁴ Výbor ministrov, Parlamentné zhromaždenie, Sekretariát, pomocné orgány. Osobitým prínosom Rady Európy je harmonizácia práva členských štátov ako prejav zásady *pacta sunt servanda* vo vzťahu k medzinárodnoprávnej normatívite vytvorenej v jej rámci.

⁵ *Council of Europe Statute* (5. 5. 1949), United Nations Treaty Series Vol. 87, s. 104 n.

⁶ Česká a Slovenská federatívna republika Dohovor ratifikovala a uznala právo na individuálnu sťažnosť 18. marca 1992.

⁷ Obdobne tiež *Americký dohovor práv človeka* (ustanovenie čl. 33).

prípade porušenia príslušného ustanovenia Dohovoru alebo niektorého z jeho dodatkových protokolov zmluvnou stranou *in meritum* a s účinkom *rei iudicatae*.

S platnosťou od 1. novembra 1998 bola dodatkovým *Protokolom č. 11* zrušená fakultatívna doložka o prijatí práva sťažnosti jednotlivca⁸ a priznané plné právo jednotlivcov obrátiť sa na Súd. Dodatkový protokol tiež *unifikoval kontrolný mechanizmus* ponechaním a zreformovaním jediného (už existujúceho) rozhodovacieho orgánu namiesto dovtedajších troch. Súd pre ľudské práva prostredníctvom výborov („*Committees*“), senátov („*Chambers*“) a Veľkého senátu („*Grand Chamber*“), vykonáva tiež funkcie skôr zverené do právomoci Európskej komisie pre ľudské práva – preskúmanie prijateľnosti sťažnosti, zistenie skutkového stavu, urovnanie sporu uzatvorením zmluvy, rozhodnutie vo veci.⁹ Výbor Ministrov Rady Európy ako rozhodovací orgán bol z konania vylúčený a plní výlučne funkciu dohľadu nad výkonom rozsudkov Súdu.

Dodatkový protokol č. 14, predložený k podpisu v Štrasburgu 14. mája 2004 (k 11. novembru 2006 bez splnenia podmienok nadobudnutia platnosti),¹⁰ predovšetkým vytvára predpoklady posilnenia funkčnosti kontrolného mechanizmu ochrany ľudských práv a slobôd novo formulovaným vymedzením právomoci samosudcov¹¹ a senátov¹² či

⁸ Podľa pôvodného znenia čl. 44 Európskeho dohovoru, zmeneného čl. 3 dodatkového protokolu č. 9.

⁹ Európska komisia rozhodovala formou názoru, bez autority *rei iudicatae*.

¹⁰ Protokol č. 14 nadobudne platnosť „v prvý deň mesiaca, ktorý nasleduje po uplynutí troch mesiacov odo dňa, keď všetky strany Dohovoru vyjadria svoj súhlas byť viazané Protokolom v súlade s ustanoveniami článku 18“ (Článok 19).

K 7. marcu 2007 z celkového počtu 46 zmluvných strán Dohovoru nebola uložená u generálneho tajomníka Rady Európy (v poradí posledná) ratifikačná listina Ruska, ktoré protokol podpísalo 4. mája 2006.

¹¹ Podľa nového znenia čl. 27 samosudca môže sťažnosť predloženú podľa článku 34 vyhlásiť za neprijateľnú alebo vyčiarknuť zo zoznamu Súdu, ak je takéto rozhodnutie možné urobiť bez ďalšieho preskúmania. Toto rozhodnutie je konečné. Ak samosudca nevyhlási sťažnosť za neprijateľnú alebo ju nevyčiarkne zo zoznamu Súdu, postúpi vec výboru alebo senátu.

zavedením inštitútu intervencie komisára Rady Európy pre ľudské práva.¹³ Ako ďalšie *kritérium prijateľnosti* individuálnej sťažnosti ustanovuje podmienku *znevýhodnenia sťažovateľa významným spôsobom* (porušením práv a slobôd uznaných Dohovorom).

Ďalšou podstatnou modifikáciou predpokladanou Protokolom č. 14 je doplnenie úpravy dohľadu nad výkonom rozsudkov Súdu Výborom ministrov, ktorej základný rámec je obsiahnutý v ustanovení článok 46 Dohovoru.

¹² Výbor (zložený z troch sudcov) bude môcť sťažnosť predloženú podľa článku 34 svojim jednomyselným rozhodnutím:

a) vyhlásiť za neprijateľnú alebo vyčiarknuť zo zoznamu Súdu, ak je takéto rozhodnutie možné prijať bez ďalšieho preskúmania; alebo sťažnosť

b) vyhlásiť za prijateľnú a zároveň prijať rozhodnutie vo veci, ak sa základná otázka v danej veci týka výkladu alebo uplatňovania Dohovoru alebo jeho protokolov a posúdenie tejto otázky tvorí súčasť ustálenej judikatúry Súdu. Uvedené rozhodnutia senátu sú konečné (čl. 28 v znení protokolu č. 14).

¹³ Protokol č. 14 v ustanovení čl. 13 vo veciach prejednávaných senátom alebo Veľkým senátom priznáva Komisárovi RE pre ľudské práva oprávnenie predložiť písomné stanovisko a zúčastniť sa na pojednávaní (nové znenie čl. 36 ods. 3 Dohovoru).

Uvedené ustanovenie má svoj pôvod v žiadosti obsiahnutej v 3. súhrnnej správe o činnosti Komisára RE pre ľudské práva (za obdobie január – december 2002), podporenej odporúčaním Parlamentného zhromaždenia 1640 (2004), prijatého 26. januára 2004.

Predseda Súdu tak môže na základe vlastnej iniciatívy alebo na základe žiadosti prizvať Komisára k vstupu do už prebiehajúceho konania. Účelom práva intervencie Komisára je vyššia efektívnosť konania pred Európskym súdom pre ľudské práva – svojimi skúsenosťami by mal pomôcť Súdu ozrejmiť určité otázky týkajúce sa prejednávanej veci.

1. 1. Pôsobnosť Európskeho dohovoru

Pôsobnosť *ratione personae* je vymedzená záväzkom zmluvných strán, prevzatým prístupím k Európskemu dohovoru, priznať a rešpektovať práva a slobody uvedené v Hlave I. Dohovoru a v jeho dodatkových protokoloch *každému, kto podlieha ich jurisdikcii* (záväzok dodržiavať ľudské práva, článok 1). Kritériom tu nie je štátne občianstvo alebo štátna príslušnosť beneficentov práv a slobôd, ale princíp teritoriality a princíp personality vzťahujúce sa k výkonu jurisdikcie zmluvných štátov.

Ratione materiae predstavuje Európsky dohovor katalóg ľudských práv a základných slobôd, v rámci ktorého možno rozlíšiť podľa kritéria prípustnosti zásahov tieto kategórie ľudských práv a slobôd ako verejných subjektívnych práv, ktorým zodpovedá *in concreto* pozitívna či negatívna povinnosť zmluvného štátu:

1. **nedotknuteľné práva**, vyvolávajúce absolútnu povinnosť štátov k ich rešpektovaniu a nepripúšťajúce ich neúplné uplatňovanie,¹⁴
2. **podmienené práva**, v prípade ktorých štáty disponujú za splnenia stanovených podmienok možnosťou *dočasného pozastavenia ich uplatňovania*, a v rámci ktorých možno rozlíšiť tie,
 - u ktorých Dohovor nepripúšťa možnosť ich obmedzenia (napr. právo na spravodlivé konanie; sloboda myslenia, svedomia a náboženského vyznania; právo na slobodné voľby) a naopak tie,
 - u ktorých sú zároveň prípustné obmedzenia stanovené zákonom, závisiace od obsahu určitého práva (napr. právo na slobodu a bezpečnosť, vlastnícke právo), alebo ktoré majú všeobecný charakter (napr. doložka verejného poriadku).¹⁵

¹⁴ Bližšie v časti tejto práce pojednávajúcej o zákaze prechodného pozastavenia uplatňovania ustanovení Dohovoru.

¹⁵ Bližšie: Sudre, F.: *Mezinárodní a evropské právo lidských práv*, Brno 1997, s. 118 a n., s. 160 a n.

Materiálne záruky ochrany ľudských práv a slobôd obsiahnuté v článkoch 2 až 14 Dohovoru sú doplnené ustanoveniami dodatkových protokolov č. 1, 4, 6, 7, 12 a 13. Pre vzťah týchto ustanovení a Dohovoru platí, že tvoria dodatkové články k Dohovoru a musia byť vykonávané v súlade s ním.¹⁶ Určenie nadobudnutia ich platnosti a okamihu záväznosti pre zmluvné strany, je jedným z predpokladov prípadného konštatovania porušenia niektorého z ich ustanovení.

Európsky dohovor nadobudol platnosť 3. septembra 1953 splnením podmienky uloženia desiatich ratifikačných listín u generálneho tajomníka Rady Európy (čl. 59 ods. 1, 2). Pre každý štát, ktorý dohovor podpísal a ratifikoval neskôr, nadobudol Dohovor platnosť uložením ratifikačnej listiny (pôsobnosť *ratione temporis*).¹⁷

V rámci viazanosti ustanoveniami Dohovoru, je zmluvným stranám priznaná možnosť suspendovania uplatňovania niektorých ustanovení Dohovoru alebo dodatkových protokolov, za splnenia podmienky rešpektovania noriem medzinárodného práva, a to v čase vojny alebo iného verejného ohrozenia existencie štátu a „v rozsahu prísne vyžadovanom naliehavosťou situácie“.

Absolútny zákaz prechodného pozastavenia uplatňovania ustanovení Dohovoru sa však vzťahuje k (svojou povahou kogentným) ustanoveniam *článok 2* upravujúceho záruky práva na život, s výnimkou úmrtí spôsobených následkom dovolených vojnových činov, *článok 3* stanovujúci zákaz mučenia, neľudského a ponižujúceho zaobchádzania alebo trestania, *článok 4 odsek 1*

¹⁶ Text dohovoru bol modifikovaný ustanoveniami Protokolu č. 3 (ETS No. 045), ktorý nadobudol platnosť 21. septembra 1970, Protokolu č. 5 (ETS No. 55), ktorý nadobudol platnosť 20. decembra 1971 a Protokolu č. 8 (ETS No. 118), ktorý nadobudol platnosť 1. januára 1990 a zahŕňal tiež text Protokolu č. 2 (ETS No. 044), ktorý v súlade s jeho článkom 5 odsek 3 tvoril od jeho nadobudnutia platnosti 21. septembra 1970 súčasť dohovoru. Ustanovenia, ktoré boli zmenené alebo doplnené týmito protokolmi sú nahradené Protokolom č. 11 (ETS No. 155) od nadobudnutia jeho platnosti 1. novembra 1998. Týmto dňom bol zrušený Protokol č. 9 (ETS No. 140), ktorý nadobudol platnosť 1. októbra 1994.

¹⁷ Prípustnosť uplatnenia výnimky z teritoriálnej pôsobnosti dohovoru vo forme tzv. koloniálnej klauzule je obsiahnutá v čl. 56 Dohovoru. V súčasnosti možno uvedené ustanovenie považovať za obsolentné.

(zákaz otroctva a nútených prác) a *článok 7* (princíp nullum crimen sine lege, nulla poena sine lege) a k ustanoveniam protokolu č. 6 a protokolu č. 13 dopĺňajúcim článok 2 Dohovoru.¹⁸

Zmluvná strana, ktorá uplatní uvedené oprávnenie, má povinnosť v plnom rozsahu informovať generálneho tajomníka Rady Európy o opatreniach, ktoré prijala a o ich dôvodoch. Rovnako má povinnosť informovať o tom, kedy tieto opatrenia stratili platnosť a kedy bude vykonávať ustanovenia Dohovoru v plnom rozsahu (čl. 15 ods. 1, 2, 3).

Podmienkou vypovedania Dohovoru zmluvnou stranou je uplynutie doby piatich rokov od jej pristúpenia k Dohovoru a uplynutie šiestich mesiacov od zaslania oznámenia generálnemu tajomníkovi Rady Európy, ktorý o tejto skutočnosti informuje ostatné zmluvné strany. Odstúpenie od Dohovoru však štát nezavahuje zodpovednosti za konanie, ktoré by znamenalo porušenie záväzkov z Dohovoru vyplývajúcich, a ktoré by tento štát spôsobil pred nadobudnutím účinnosti vypovedania. Zánik členstva zmluvnej strany v Rade Európy pre dotknutý štát neznamená zároveň zánik záväzkov vyplývajúcich z Dohovoru - podmienkou je, i v tomto prípade oznámenie vypovedania (čl. 58 ods. 1, 2, 3).¹⁹

¹⁸ K zákazu derogácie subsumujúcemu zákaz prechodného pozastavenia uplatňovania uvedených práv pozri: Šturma, P.: Mezinárodní trestní soud a stíhání zločinů podle mezinárodního práva, Praha 2002, s. 20.

¹⁹ Zmluvná strana, ktorá uplatní uvedené oprávnenie, má povinnosť v plnom rozsahu informovať generálneho tajomníka Rady Európy o opatreniach, ktoré prijala, a o ich dôvodoch. Rovnako povinnosť informovať o tom, kedy tieto opatrenia stratili platnosť a kedy bude dotknutá zmluvná strana vykonávať ustanovenia Dohovoru v plnom rozsahu (čl. 15 ods. 4 Európskeho dohovoru).

1. 2. Charakter záväzkov, určenie právnych následkov ich porušenia

Práva a slobody uznané Európskym dohovorom a dodatkovými protokolmi sú upravené *normami* medzinárodného práva *spôsobilými k priamej aplikácii* vo vnútroštátnych právnych vzťahoch.

Osoby súkromného práva, ako oprávnené subjekty týchto práv a slobôd, sa ich zásadne môžu (v závislosti na vymedzení vzájomného vzťahu vnútroštátneho práva a práva medzinárodného ústavnými normami zmluvnej strany) priamo dovolať pred vnútroštátnymi orgánmi, a to tak k spochybneniu normatívnych ustanovení vnútroštátneho práva, ako aj aktov aplikácie práva.²⁰

Priama použiteľnosť úpravy ľudských práv a slobôd, ktorá sa odvodzuje od *úmyslu zmluvných strán* zaručiť tieto práva priamo jednotlivcom, je Európskym dohovorom vyjadrená formuláciou „Vysoké zmluvné strany *priznávajú* každému, kto podlieha ich jurisdikcii práva a slobody uvedené v Hlave I tohto Dohovoru“ (ustanovenie článok 1 Dohovoru).²¹

²⁰ Priama vnútroštátna použiteľnosť normy medzinárodného práva závisí na spínení dvoch kumulatívnych podmienok. Prvá predpokladá, že konkrétna norma medzinárodného práva ku svojej aplikácii nepotrebuje byť uvedená do právneho poriadku zmluvnej strany špeciálnym ustanovením. V prípade druhej podmienky je predpokladom priamej aplikácie v domácom práve (bez doplňujúcich implementačných opatrení) určitosť dotknutej normy, a to svojím obsahom a formou.

Priama použiteľnosť tzv. samovykonateľných („*self-executing*“) noriem medzinárodného práva bude vždy priznaná na základe vymedzenia vzájomného vzťahu práva medzinárodného a vnútroštátneho *normami vnútroštátneho práva* na rozdiel od tzv. priameho účinku („*direct effect*“) noriem medzinárodného práva, priama použiteľnosť ktorých vyplýva z *práva medzinárodného* a vylučuje tak ich samovykonateľnosť s poukazom na závislosť na normách práva vnútroštátneho.

K priamej aplikácii medzinárodných zmlúv, osobitne týkajúcich sa ochrany ľudských práv a Európskeho dohovoru, pozri napr.: Kühn, Zd.: Samovykonateľnosť, priama účinnosť a niektoré teoretické otázky aplikácie mezinárodných smlúv ve vnútroštátnom práve, Právnik 5/2004, Polakiewicz, V.; Jacob-Flotzer, V.: The ECHR in Domestic Law: the impact of the Strassbourg Case-law in States where Direct Effects is Given to the Convention, HRLJ, 1991, s. 65-125; a: Tavernier, P.; Grewe, C.; Ruiz-Fabri, H.: Interprétation et application par les organes de Strassbourg et par les organes nationaux, JCDI, 1993, fasc. 155-E.

²¹ Opakom je situácia, kedy zmluvné strany nepriznávajú práva priamo jednotlivcom, ale zaväzujú sa rešpektovať práva vyhlásené v príslušnej medzinárodnej zmluve (napr. úprava

V rámci členských štátov Rady Európy tvoria normy Európskeho dohovoru a protokolov súčasť ich právnych poriadkov buď priamo, na základe ústavných ustanovení formou *inkorporačnej klauzule* (napr. Belgicko, Česká republika, Francúzsko, Holandsko, Portugalsko, Slovenská republika, Španielsko),²² alebo na základe prevedenia do domáceho práva zvláštnym zákonom, najčastejšie formou *transformácie* (napr. Malta, Fínsko, Taliansko, Spojené kráľovstvo).²³

Právne následky porušenia ustanovení Európskeho dohovoru a dodatkových protokolov, tvoriacich vo svojom súhrne kolektívne záruky ľudských práv a základných slobôd ním zaručených (preambula Európskeho dohovoru, ods. 4), majú charakter zodpovednostných následkov *ex contractu* („*liability*“) – zmluvné strany, rešpektujúc normy medzinárodného práva *ius cogens*, zvláštnou úpravou obsiahnutou v Dohovore, implicitne účinky všeobecnej úpravy zodpovednosti podľa medzinárodného práva („*responsibility*“) vylúčili.

„Rozhodovacia právomoc Súdu, ktorého obligatórnu príslušnosť prijímajú všetky účastnícke štáty, vytvára .. svojbytný zmluvnoprávny celok, v ktorom všetci účastníci sú zainteresovaný na tom, aby tiež všetci svoje zmluvnoprávne záväzky vnútroštátne plnili .. Zmluvná strana, ktorá tak v konkrétnom prípade nečiní, a tým poškodí jednotlivca, dovtedy chápaného ako destinatára výhod z dodržiavania týchto záväzkov vyplývajúcich, dotkne

obsiahnutá v Medzinárodnom pakte o občianskych a politických právach, Medzinárodnom pakte o hospodárskych, sociálnych a kultúrnych právach či Európskej sociálnej charte). Dotknuté normy prejavujúce sa absenciou priamej použiteľnosti nie sú zásadne určené k aplikácii mocou súdnou, ale *k implementácii* mocou zákonodarnou či výkonnou. Táto skutočnosť však nevylučuje vo vzťahu k moci súdnej ich akceptáciu v rámci interpretácie noriem práva vnútroštátneho ako aj práva medzinárodného.

²² Pozri napr. znenie čl. 10 v spojení s čl. 49 písm. a) Ústavy Českej republiky, čl. 55 Francúzskej ústavy republiky a spoločenstva, čl. 93-5 Ústavy Holandského kráľovstva, čl. 7 ods. 4 a 5 Ústavy Slovenskej republiky.

²³ Napr. *Human Rights Act 1998*, ktorým došlo k inkorporácii Európskeho dohovoru do anglického práva (Spojené kráľovstvo Dohovor podpísalo 4. novembra 1950 a následne ratifikovalo 8. marca 1951).

Ku vzťahu medzinárodného a vnútroštátneho práva a recepcii noriem medzinárodného práva a aktov medzinárodných organizácií a ich orgánov všeobecne a osobitne v českom práve: Malenovský, J.: *Poměr mezinárodního a vnitrostátního práva*, Brno, 2000.

sa i záujmu všetkých ostatných zmluvných strán, ktoré naopak tieto záväzky plnia ..“²⁴

V prípade *konštatovania porušenia* ustanovení Dohovoru a jeho dodatkových protokolov (majúcich tak povahu záväzkov *erga omnes partes contractantes*) rozsudkom Európskeho súdu pre ľudské práva, a následného nesplnenia záväzku podľa čl. 46 ods. 1 Dohovoru dotknutou zmluvnou stranou, je orgánom oprávneným jednať a rozhodnúť o konkrétnych zodpovednostných následkoch výhradne Výbor Ministrov Rady Európy poverený dohľadom nad ich výkonom (čl. 46 ods. 2 Dohovoru).

S poukázaním na konštantnú judikatúru Súd v rozsudku **Costello-Roberts proti Spojenému kráľovstvu** z 25. marca 1993 uviedol: „zodpovednosť štátu vzniká, keď porušenie práv alebo slobôd uvedených v Dohovore je dôsledkom nesplnenia záväzku podľa článku 1 zabezpečiť tieto práva a slobody vo vnútroštátnom právnom poriadku každému, kto podlieha jeho jurisdikcii.“²⁵ Štát sa nemôže zbaviť zodpovednosti delegovaním svojich záväzkov na súkromné právnické osoby alebo fyzické osoby.“²⁶

Pre uplatnenie zodpovednosti za porušenie ustanovení Dohovoru je významným (a pre ochranu ľudských práv a slobôd v medzinárodnom práve imanentným) vylúčenie možnosti uplatnenia *exceptio non adimpleti contractus* - výhrady vzťahujúcej sa k pravidlám medzinárodného práva zmluvného, účinky ktorej pre prípad podstatného porušenia mnohostrannej medzinárodnej zmluvy sú v kodifikovanej podobe uvedené v čl. 60 ods. 2 *Viedenského dohovoru o zmluvnom práve* z roku 1969.²⁷

²⁴ Bližšie: Č. Čepelka, P. Šturma: *Mezinárodní právo veřejné*, Praha 2003, s. 410 a n.

²⁵ *Mutati mutandis* rozsudok Súdu vo veci *Young, James a Webster proti Spojenému kráľovstvu* z 13. augusta 1981.

²⁶ *Mutati mutandis* rozsudok Súdu vo veci *Van der Musselle proti Belgicku* z 23. novembra 1983.

²⁷ „Bežné mnohostranné zmluvy obsahujú záväzky s bilaterálnou či synallagmatickou štruktúrou, v dôsledku čoho sa vlastne fakticky skladajú z množstva dvojstranných záväzkov, založených na princípe reciprocity (*réciprocité contractuelle*), stanovujú tiež vzájomné práva a povinnosti štátov (*nexus quid pro quo*), i vo forme mnohostrannej. Naproti tomu mnohostranné zmluvy o ľudských právach obsahujú záväzky s integrálnou štruktúrou či

1. 3. Formy riešenia sporov

Európsky dohovor explicitne nepripúšťa riešenie sporov týkajúcich sa výkladu alebo vykonávania jeho ustanovení a ustanovení obsiahnutých v dodatkových protokoloch inými spôsobmi než tými, ktoré sám ako výlučné predpokladá.²⁸

V prípade vyhlásenia medzištátnej sťažnosti predloženej podľa čl. 33 alebo individuálnej sťažnosti podanej podľa čl. 34 Dohovoru za prijateľnú, má Súd povinnosť byť dotknutým stranám k dispozícii s cieľom dosiahnuť urovnanie sporu v **konaní o zmieri**, ktorého odmietnutie stranami sporu alebo neúspešný pokus o jeho dosiahnutie je predpokladom meritórneho prejednávania veci Súdom.²⁹

Konanie o zmieri ako jeden z prostriedkov riešenia sporov týkajúcich sa porušenia základných práv a/slobôd zaručených Dohovorom je svojou podstatou zvláštnym druhom medzinárodného riešenia sporov formou konania o zmieri – „má jeho hlavné charakteristické rysy: zmluvný základ, vopred zriadený orgán, zisťovanie skutkového stavu, kontradiktórne konanie, návrh smerujúci k urovnaniu.“ Jeho špecifikum však spočíva v tom, že „zatiaľ čo medzinárodné konanie o zmieri je spôsobom riešenia medzištátnych sporov (čl. 33 Charty OSN), konanie o zmieri podľa článku 28 (pozn. súčasný čl. 38 ods. 1 písm. b) Dohovoru) sa použije nielen na sťažnosti štátov ..., ale rovnako na sťažnosti individuálne”.³⁰

štruktúrou objektívnej povahy (*obligations objectives*), sledujúcou spoločný cieľ, ktorý sa účastnícke štáty zaviazali sledovať, teda (zmluvou zamýšľanú) ochranu ľudských práv vôbec.“

In: Č. Čepelka, P. Šturma: Mezinárodní právo veřejné, Praha 2003, s. 410, pozn. 218.

Pozri tiež: rozsudok Súdu vo veci *Írsko proti Spojenému kráľovstvu* zo 17. januára 1978.

²⁸ Čl. 55 Európskeho dohovoru však pripúšťa možnosť osobitného dojednanía zmluvných strán *pro futuro*.

²⁹ Pravidlo 54A Rokovacieho poriadku Súdu.

³⁰ Sudre, F.: Mezinárodní a evropské právo lidských práv, Brno 1997, s. 273.

Uzatvorenie dohody o urovaní sporu zmierom smeruje svojim účelom k náprave ujmy spôsobenej sťažovateľovi zo strany zodpovedného štátu a svojim obsahom je uzatvorená dohoda porovnateľnou so spravodlivým zadosťučinením priznaným sťažovateľovi Súdom, eventuálne (podľa okolností konkrétneho prípadu) jej obsah zodpovedá individuálnym, prípadne tiež všeobecným opatreniam, prijímaných zodpovednými štátmi v záujme splnenia záväzku rešpektovať účinky rozsudku *in meritum* stanoveného článkom 46 ods. 1 Dohovoru.

Dosiahnutie urovnania sporu o porušení zmierom predpokladá predchádzajúce vyhlásenie sťažnosti zo strany Súdu za prijateľnú. Súčasne je podmienené následným súhlasom strán s touto formou riešenia sporu (po oznámení sťažnosti dotknutej zmluvnej strane Súdom) a uzatvorením dohody medzi stranami sporu, pri rešpektovaní kritéria spravodlivosti a práv a slobôd zaručených Dohovorom.

Ak sú uvedené podmienky splnené, Súd vyčiarčne sťažnosť zo zoznamu prípadov rozhodnutím, ktoré obsahuje stručné zhrnutie skutkového stavu a dosiahnutého riešenia.³¹

Uvedené rozhodnutie vo svojej výrokovej časti obsahuje **deklaratórny výrok Súdu**

- o prehlásení sťažnosti za prijateľnú,
- o vyškrtnutí sťažnosti zo zoznamu prípadov, a
- o vzatí na vedomie záväzku strán, že nebudú žiadať o postúpenie veci Veľkému senátu.³²

³¹ Čl. 39 Európskeho dohovoru.

³² Ako príklad prehlásenia zodpovednej vlády na účel uzatvorenia zmiernu možno uviesť časť rozhodnutia vo veci *Parchanski proti Českej republike* zo 17. mája 2005: „13. Súd obdržal od vlády nasledujúce prehlásenie:

„Prehlasujem, že vláda Českej republiky na účel urovnania sťažnosti zmierom ponúka, že zaplatí celkovú čiastku 7 000 € pánovi Vítězoslavovi Parchanskému ako náhradu hmotnej a nehmotnej ujmy, ako i nákladov konania.

Táto čiastka, ktorá bude prevedená na národnú menu žalovaného štátu podľa kurzu platného ku dňu úhrady, bude splatná v lehote troch mesiacov odo dňa oznámenia rozsudku Súdu podľa článku 39 Európskeho dohovoru o ľudských právach. Táto úhrada bude

Dosiahnutie urovnania sporu zmierom potvrdené rozhodnutím Súdu svojimi účinkami konanie pred Súdom završuje – v zmysle pravidla *ne bis in idem* sa prípadnou opätovne predloženou vecou Súd s poukázaním na čl. 35 ods. 2 písm. b) Dohovoru nebude v budúcnosti zaoberať.

Druhou Dohovorom predpokladanou formou riešenia sporov týkajúcich sa porušenia jeho ustanovení, resp. niektorého z práv a/alebo slobôd ním zaručených, je meritórne **prejednanie** medzištátnej alebo individuálnej **sťažnosti** Súdom za účasti zástupcov strán sporu, s uložením povinnosti dotknutým štátom poskytnúť potrebnú súčinnosť k efektívnemu vyšetrovaniu, ak k jeho vykonaniu Súd pristúpi.³³

Rozhodovacia právomoc Súdu sa pritom obmedzuje na konštatovanie porušenia ustanovení Dohovoru – zistenie nesúladu namietaného vnútroštátneho normatívneho aktu, aktu aplikácie práva, namietaného postupu národných orgánov či nečinnosti týchto orgánov. Súd vo vzťahu k zmluvným stranám Dohovoru zodpovedným za porušenie nedisponuje nariadenou právomocou na účel zaistenia nápravy konštatovaného porušenia formou uloženia konkrétnych opatrení, jeho rozsudok *in meritum* nevyvoláva derogačný účinok vo vzťahu k namietanému vnútroštátnemu aktu.

predstavovať konečné riešenie veci. V prípade, že čiastka nebude v uvedenej trojmesačnej lehote uhradená, vláda sa zaväzuje, že z nej zaplatí prostý úrok, ktorého výška sa stanoví od uplynutí lehoty do dňa úhrady podľa sadzby marginálnej zápožičnej facility Európskej centrálnej banky platnej v tomto období, zvýšenej o tri percentuálne body.

Vláda sa ďalej zaväzuje, že nebude žiadať o postúpenie veci Veľkému senátu podľa článku 43 ods. 1 Dohovoru.“

³³ Čl. 38 Európskeho dohovoru.

1. 4. Jurisdikcia a prístup k Súdu

Na účel zaistenia plnenia záväzkov prevzatých zmluvnými stranami pristúpením k Dohovoru a jeho dodatkovým protokolom, bol ako permanentný orgán súdneho typu Dohovorom zriadený Európsky súd pre ľudské práva (ďalej „Európsky súd“, ev. „Súd“).³⁴

Európsky dohovor zveruje Súdu *ratione materiae* právomoc meritórne rozhodovať

- a) o otázkach týkajúcich sa výkladu a aplikácie Dohovoru a jeho protokolov, ktoré sú mu predložené podľa článkov 33 a 34 (čl. 32 ods. 1);
- b) o závažných otázkach týkajúcich sa výkladu a aplikácie Dohovoru a jeho protokolov, a o závažných otázkach všeobecného významu, ak vec bola predložená podľa čl. 43 ods. 1;
- c) o sporných otázkach týkajúcich sa jeho vlastnej právomoci – tzv. *kompetenčná kompetencia* (čl. 32 ods. 2).

Ďalej je Súd fakultatívne oprávnený na žiadosť Výboru ministrov vydávať posudky o právnych otázkach týkajúcich sa interpretácie ustanovení Dohovoru a jeho protokolov, ktoré sa však nemôžu týkať

- otázok súvisiacich s obsahom alebo s rozsahom práv alebo slobôd ustanovených v hlave I Dohovoru a v jeho protokoloch, a
- iných otázok, ktorými by sa Súd alebo Výbor ministrov mohol zaoberať v rámci konania začatého na základe ustanovení Dohovoru.³⁵

Súčasne Súd v týchto prípadoch rozhodne, či žiadosť o posudok podaná Výborom ministrov spadá do jeho právomoci (tzv. *poradná právomoc Súdu* podľa čl. 48).

³⁴ Čl. 44 Európskeho dohovoru.

³⁵ Čl. 47 Európskeho dohovoru.

Pôsobnosť Súdu *ratione personae* sa vzťahuje na každú zo zmluvných strán Dohovoru a na adresátov práv a slobôd Dohovorom zaručených - teda osoby podliehajúce jurisdikcii zmluvných strán.³⁶

Aktívne legitimovanou k predloženiu **medzištátnej sťažnosti** podľa čl. 33 je každá zo zmluvných strán Dohovoru a jeho Protokolov. Pritom „Vysoká zmluvná strana ... nie je povinná preukázať existenciu obete takéhoto porušenia ... v konkrétnom prípade“.³⁷

Aktívne legitimovanými k podaniu **individuálnej sťažnosti** podľa čl. 34 Dohovoru sú jednotlivci alebo skupina osôb a mimovládna organizácia, „ktorý sa považujú za osoby poškodené porušením práv priznaných Európskym dohovorom a jeho dodatkovými protokolmi jednou z Vysokých zmluvných strán“. Predpokladom je tak namietanie porušenia práv alebo slobôd dohovorom zaručených, a to niektorou zo zmluvných strán vo vzťahu k určitej osobe alebo osobám podliehajúcim ich jurisdikcii.

Podľa judikatúry Súdu „pojem „poškodený“ v zmysle ... Dohovoru označuje osobu priamo dotknutú konaním alebo opomenutím konať v danom prípade“. Porušenie práv zaručených Dohovorom je možné aj v prípade absencie ujmy, spôsobenie ktorej je relevantným, za splnenia stanovených podmienok, na účel priznania spravodlivého zadostučinenia Súdom na základe článku 41 Dohovoru.³⁸

³⁶ Postavenie tzv. tretích osôb v konaní pred Súdom je upravené v článku 36 Európskeho dohovoru nasledovne:

1. *Vysoká zmluvná strana, ktorej občanom je sťažovateľ*, má právo predložiť písomné vyjadrenie a zúčastniť sa na pojednávaní vo všetkých prípadoch prejednávanych senátom alebo Veľkým senátom.
2. Predseda Súdu môže v záujme riadneho výkonu spravodlivosti vyzvať ktorúkoľvek *Vysokú zmluvnú stranu, ktorá nie je stranou v konaní*, alebo ktorúkoľvek zainteresovanú osobu, ktorá nie je sťažovateľom, aby predložili písomné vyjadrenie alebo sa zúčastnili na pojednávaníach.

³⁷ Bližšie: Rozhodnutie Európskej komisie pre ľudské práva o prijateľnosti sťažností *Dánska, Nórska, Švédsko a Holandsko proti Grécku* z 31. mája 1968.

³⁸ Pozri rozsudok Súdu vo veci *Eckle proti Spolkovej republike Nemecko* z 15. júla 1982, § 66.

„Zásadne nie je postačujúce v sťažnosti jednotlivca namietat', že púha existencia objektívneho práva porušuje jeho práva podľa Dohovoru; je nutné aby mu aplikácia tohto práva mohla spôsobiť ujmu“ (*Klass a ďalší proti Nemecku*, rozsudok Súdu zo 6. septembra 1978) – „Súd nie je ustanovený ... k tomu, aby rozhodol o abstraktnej otázke týkajúcej sa zlučiteľnosti zákona s ustanoveniami Dohovoru, ale aby rozhodol o konkrétnej otázke aplikácie zákona vo vzťahu k sťažovateľovi, a to v rozsahu, v akom mu bol v dôsledku tejto aplikácie znemožnený výkon niektorého z jeho práv Dohovorom zaručených.“³⁹

„Za výnimočných okolností však sťažovateľ môže tvrdiť, že je obeťou vzhľadom k riziku budúceho porušenia Dohovoru. ... Ničmenej, pre schopnosť sťažovateľa tvrdiť, že je obeťou za danej situácie, je potrebné, aby predložil primerané a presvedčivé dôkazy, že je veľmi pravdepodobné, že porušenie, ktoré sa ho osobne dotýka, nastane; iba podozrenie alebo domnienka nie sú v tomto smere postačujúce.“ (*Taura a ďalší proti Francúzsku*, rozhodnutie Európskej Komisie pre ľudské práva zo 4. decembra 1995).⁴⁰

Základnou podmienkou prijateľnosti individuálnej sťažnosti vymedzujúcou právomoc Súdu *ratione temporis* je **vyčerpanie vnútroštátnych prostriedkov nápravy**, ktoré podľa judikatúry Európskeho súdu musia byť dotknutým osobám reálne prístupné a zároveň dostatočne účinné, v zmysle rozhodnutia *in meritum* a spôsobilé poskytnúť nápravu porušenia práv alebo slobôd, a to podľa okolností konkrétneho prípadu.⁴¹

³⁹ Bližšie: rozsudok Súdu vo veci *De Becker proti Belgicku* z 27. marca 1962.

⁴⁰ Ku konkrétnym prípadom, v ktorých Súd priznal sťažovateľom postavenie „potenciálnych obetí“ porušenia Dohovoru pozri *inter alia* už zmienený rozsudok *Klass a ďalší proti Nemecku* zo 6. septembra 1978, ďalej tiež rozsudky vo veciach *Dudgeon proti Spojenému kráľovstvu* z 22. októbra 1981, *Soering proti Spojenému kráľovstvu* zo 7. júla 1989, *Beldjoudi proti Francúzsku* z 26. marca 1992.

⁴¹ Povinnosť zmluvných strán poskytnúť subjektom podliehajúcim ich jurisdikcii účinné právne prostriedky nápravy pred vnútroštátnym orgánom, ak ich „práva a slobody priznané Dohovorom boli porušené“ zakladá Dohovor v čl. 13.

Účinná ochrana práv a slobôd priznaných Dohovorom musí byť preto v súlade s **princípom subsidiarity** realizovaná primárne na národnej úrovni.

Pravidlo obsiahnuté v čl. 35 ods. 1 zároveň poskytuje štátom priestor k odvráteniu zodpovednostných následkov, ktoré nastanú až po tom, ako mali možnosť napraviť porušenie medzinárodnoprávných zmluvných záväzkov v rámci svojho právneho poriadku.⁴²

Nutnou podmienkou je podanie sťažnosti *v lehote šiestich mesiacov* odo dňa vynesenia konečného rozhodnutia vnútroštátnym orgánom („*the six months rule*“).

⁴² Pozri rozsudok Súdu vo veci *De Wilde, Ooms a Versyp proti Belgicku* z 18. júna 1971.

Obdobne napr. rozsudok vo veci *Hentrich proti Francúzsku* z 22. septembra 1994, v ktorom Súd opakovane uviedol: „účelom článku 26 (pozn. po nadobudnutí platnosti dodatkového Protokolu č. 11 čl. 35) je umožniť zmluvným štátom predísť porušeniu alebo napraviť údajné porušenia ešte predtým, ako sú tieto tvrdenia predložené inštitúciám Dohovoru.“

1.5. Predbežné opatrenia podľa čl. 35 Dohovoru

Osobitnou súčasťou kompetencie Súdu *ratione materiae* je oprávnenie komory, prípadne jej predsedu „nariadiť stranám akékoľvek predbežné opatrenie, ktoré by malo byť podľa jej názoru prijaté v záujme strán alebo riadneho priebehu konania“ („*interim measures*“).⁴³

V rozsudku zo 6. februára 2003 vo veci **Mamatkulov proti Turecku** vyslovil senát právny názor týkajúci sa účelu a záväznosti predbežných opatrení, ako aj právnych následkov ich nedodržania zo strany zodpovedného štátu, podľa ktorého „ktorýkoľvek štát ako zmluvná strana Dohovoru, ktorému boli nariadené predbežné opatrenia v záujme vyhnúť sa nenapraviteľnej ujme spôsobenej obeti tvrdeného porušenia, sa musí týmito opatreniami riadiť a upustiť od akéhokoľvek konania alebo opomenutia, ktoré bude podlamovať autoritu a efektívnosť konečného rozsudku.“

„V dôsledku toho, zanedbanie riadiť sa predbežnými opatreniami nariadenými Súdom na základe pravidla 39 Rokovacieho poriadku, je porušením záväzkov podľa čl. 34 Dohovoru.“

Vec *Mamatkulov proti Turecku* bola predložená na základe článku 43 ods. Dohovoru Veľkému senátu, ktorý túto žiadosť akceptoval. V rozsudku zo 4. februára 2005 prevzal relevantné právne názory a argumentáciu už vyslovené senátom v pôvodnom rozsudku a konkretizoval pôvodné odôvodnenie - „Súd poznamenáva, že vo svetle všeobecných princípov medzinárodného práva, práva zmluvného a rozsudkov medzinárodných orgánov, interpretácia rozsahu predbežných opatrení nemôže nezohľadňovať

⁴³ Uvedené oprávnenie nie je *expressis verbis* upravené v ustanoveniach Dohovoru, ale Pravidlom 39 Rokovacieho poriadku Súdu, podľa ktorého:

1. Senát alebo v prípade potreby jeho predseda môže na návrh strany alebo inej dotknutej osoby, alebo z vlastného podnetu nariadiť stranám akékoľvek predbežné opatrenie, ktoré by malo byť podľa jej názoru prijaté v záujme strán alebo riadneho priebehu konania.
2. O takýchto opatreniach bude informovaný Výbor ministrov.
3. Senát môže od strán vyžadovať informácie o akejkoľvek otázke súvisiacej s vykonaním predbežného opatrenia, ktoré nariadil.

procedúry, ku ktorým sa vzťahujú ich rozhodnutia *in meritum*, ktoré vyžadujú ochranu. Súd v tejto súvislosti znovu opakuje, že čl. 31 ods. 1 Viedenského dohovoru o zmluvnom práve stanovuje, že zmluvy musia byť interpretované v dobrej viere vo svetle ich obsahu a účelu a tiež v súlade s princípom efektívnosti.“

„Súd si povšimol, že Medzinárodný súd spravodlivosti, Medziamerický súd ľudských práv, Výbor pre ľudské práva a Výbor OSN proti mučeniu, hoci pôsobia na základe iných zmluvných ustanovení ako Súd, potvrdzujú v odôvodneniach svojich aktuálnych rozsudkov, že *dodržanie uplatňovaných práv strán v prípade rizika nenapraviteľnej ujmy* reprezentuje podstatný obsah predbežných opatrení v medzinárodnom práve. Možno povedať, že akýkoľvek právny systém v prípade výkonu spravodlivosti primerane vyžaduje, aby nenapraviteľné opatrenie nebolo uskutočnené, pokiaľ konanie nebolo ukončené“ (§ 123, 124).

„Účinky nariadenia predbežného opatrenia zmluvnému štátu – v tomto prípade zodpovednému štátu - musia byť skúmané vo svetle záväzkov, ktoré sú uložené zmluvným štátom článkami 1, 34 a 46 Dohovoru“ (§ 126).

„Zanedbanie zmluvného štátu riadiť sa predbežnými opatreniami bude považované za bránenie Súdu účinnému preskúmaniu sťažnosti a za sťaženie účinného výkonu práv sťažovateľa, a preto ako porušenie článku 34 Dohovoru“ (§ 128).

Predmet a účel Dohovoru teda vyžaduje, aby jeho ustanovenia boli interpretované a aplikované tak, aby bola zaistená uskutočniteľnosť a efektívnosť individuálnych sťažností podľa čl. 34, tvoriacich súčasť systému ochrany ľudských práv Dohovorom vytvoreného.⁴⁴

Situácie, v ktorých môže byť *pravidlo 39* Rokovacieho poriadku Súdu aplikované nie sú vyložené rokovacím poriadkom Súdu, ale prostredníctvom

⁴⁴ Obdobne „pojatie účinného prostriedku nápravy podľa čl. 13 vyžaduje prostriedok spôsobilý predísť výkonu opatrení, ktoré sú v rozpore s Dohovorom a ktorých účinky sú potenciálne nenapraviteľné“; rozsudok Súdu vo veci *Čonka proti Belgicku* z 13. marca 2001, § 79.

jeho judikatúry. Väčšina prípadov, v ktorých boli nariadené predbežné opatrenia sa vzťahovala k vyhost'ovacím a vydávacím procedúram v súvislosti s namietaným porušením práva na život (čl. 2), zákazu mučenia a iného krutého alebo nel'udského zaobchádzania (čl. 3) a výnimočne tiež práva na rešpektovanie súkromia a rodinného života (čl. 8).

Za najvýznamnejší prípad, v ktorom bolo uložené predbežné opatrenie (pred nadobudnutím účinnosti Protokolu č. 11) považuje Súd vec *Soering proti Spojenému kráľovstvu* (rozsudok zo 7. júla 1989), v prípade prejednávania ktorej Súd oznámil Britskej vláde, na základe vtedajšieho pravidla 36 Rokovacieho poriadku, že by nebolo žiadúce vydať s'ťažovateľa Spojeným štátom, pokiaľ bude prebiehať konanie v Štrasburgu. V záujme dodržať záväzky vyplývajúce z viazanosti Dohovorom, ako aj rešpektovať budúci rozsudok Súdu, Britská vláda pozastavila účinnosť príslušnej zmluvnej úpravy zo Spojenými štátmi.

Rozsudok v uvedenej veci riešil zo silou precedensu konflikt medzi záväzkami vyplývajúcimi pre zmluvné strany z Dohovoru na strane jednej, a ich záväzkami majúcimi právny základ v extradičných zmluvách uzatvorených s tretími štátmi na strane druhej.

Predbežné opatrenia aplikované Súdom sú tak rozhodujúcim nástrojom k predídeniu vzniku situácií, ktoré by v budúcnosti nebolo možné napraviť, a ktoré sú spôsobilé významne zhoršiť postavenie s'ťažovateľa. Zároveň, osobitne v prípade konštatovania porušenia niektorého z práv a slobôd Dohovorom zaručených, posilňujú autoritu rozsudku *in meritum* a zároveň napomáhajú účinnosti jeho výkonu.

2. Rozsudok Súdu *in meritum*

V rámci rozhodovacej právomoci Súdu možno pri prejednávaní sporov, iniciovanom na základe medzištátnych a individuálnych sťažností predložených oprávnenými subjektmi, rozlíšiť **procesné rozhodnutia**⁴⁵ a **rozhodnutie *in meritum***, ktorým je pravidelne rozsudok Súdu podľa čl. 42 Dohovoru, týkajúci sa skutkového základu sťažnosti, ktorou je namietané porušenie určitého práva a/alebo slobody chránených ustanoveniami Dohovoru a jeho dodatkových protokolov zo strany zodpovedného štátu.

Ak senát Súdu rozhodne o sťažnosti *in meritum*, môže vo výnimočných prípadoch každá zo strán sporu požiadať o predloženie veci Veľkému senátu, v lehote troch mesiacov odo dňa vynesenia rozsudku (článok 43 Dohovoru). Výnimočnosť tohto postupu je vyjadrená *podmienkou prijatia*, ktorou je prítomnosť závažných otázok týkajúcich sa výkladu Dohovoru alebo jeho protokolov alebo prítomnosť závažnej otázky, ktorá má všeobecný význam.⁴⁶

Ak strany sporu vyhlásia, že nepožiadajú o predloženie veci Veľkému senátu alebo ak vec nebola predložená niektorou zo strán sporu v lehote troch mesiacov od vynesenia rozsudku Veľkému senátu alebo ak porota sudcov Veľkého senátu takúto žiadosť odmietne, **rozsudok** nadobúda právoplatnosť a je **konečný**. Účinky právoplatného a konečného rozhodnutia má prirodzene tiež rozsudok Veľkého senátu podľa čl. 44 Dohovoru.

Právoplatnosť výrokovvej časti rozsudku Súdu *in meritum* sa v procesnom zmysle premieta v skutočnosti, že ide o rozhodnutie, ktoré je

⁴⁵ Napr.: rozhodnutie o vyhlásení individuálnej sťažnosti podanej podľa čl. 34 Dohovoru za neprijateľnú alebo o jej vyčiarknutí zo zoznamu prípadov, rozhodnutie o prijateľnosti medzištátnej sťažnosti podanej podľa čl. 33 Dohovoru (čl. 29 ods. 1, ods. 2 Dohovoru), rozhodnutie o vyčiarknutí sťažnosti zo zoznamu prípadov v ktoromkoľvek štádiu konania alebo o opätovnom zaradení sťažnosti do zoznamu prípadov (čl. 37 ods. 1, ods. 2 Dohovoru) či vyššie uvedené nariadenie predbežného opatrenia s konštitutívnym účinkom.

⁴⁶ Pozri napr. už zmienený rozsudok Veľkej komory vo veci *Mamatkulov proti Turecku* zo 4. februára 2005 týkajúci sa otázky závažnosti predbežných opatrení nariadených podľa pravidla 39 Rokovacieho poriadku Súdu.

finálnym aktom, ktorým Súd završuje svoj procesný postup v konaní o sťažnosti vo veci namietaného porušenia niektorého z práv a/alebo slobôd zaručených Dohovorom.

Konečný rozsudok súčasne vytvára prekážku veci rozhodnutej (*exceptio rei iudicatae*) – s poukázaním na ustanovenie čl. 35 ods. 2 písm. b) Dohovoru sa Súd nebude zaoberať žiadnou individuálnou sťažnosťou predloženou podľa článku 34 Dohovoru, ktorá je vo svojej podstate rovnaká ako sťažnosť ním už skôr prejednávaná, pokiaľ neobsahuje žiadne nové dôležité skutočnosti.

V hmotnoprávnom zmysle sa potom právoplatnosť rozsudku *in meritum* premieta v tom, že ide o rozhodnutie, ktoré je

1. *relatívne nezmeniteľné* - právoplatnosť rozsudku môže byť prelomená výhradne na základe žiadosti o revíziu rozsudku, podanej Súdu niektorou zo strán sporu v lehote šiestich mesiacov po tom, ako sa dozvedela o skutočnosti, ktorá by svojou povahou mohla mať rozhodujúci význam pre dotknuté, už právoplatné rozhodnutie. Nutnou podmienkou tu je, aby namietaná skutočnosť nebola známa Súdu v čase vydania rozsudku a zároveň táto skutočnosť nemohla byť preukázateľne známa ani strane, ktorá ju namieta (*Pravidlo 80 Rokovacieho poriadku*); a

2. *záväzné* - zmluvné strany Dohovoru sú *ex contractu* povinné rešpektovať konečný rozsudok vo všetkých sporoch, ktorých sú stranami a prijať primerané opatrenia k jeho vykonaniu (článok 46 ods. 1, 2 Dohovoru).

2. 1. Druhy a vlastnosti výrokov rozsudku *in meritum*

V rozsudku Súdu *in meritum* možno rozlíšiť tieto druhy výrokov tvoriacich jeho obsahovú súčasť - výrok, ktorým Súd

1. prehlasuje sťažnosť za prijateľnú ako celok alebo v určitej časti;

2. konštatuje porušenie konkrétneho ustanovenia Dohovoru alebo niektorého z dodatkových protokolov, s uvedením pomeru hlasov sudcov;

- v oboch uvedených prípadoch s **účinkom deklaratórnym**. Deklaratórny účinok týchto výrokov znamená *autoritatívne konštatovanie už nastalých skutočností a ich právnej kvalifikácie zo strany Súdu*, ktorý však nedisponuje akoukoľvek ďalšou právomocou na účel zaistenia nápravy porušenia niektorého z práv a/alebo slobôd Dohovorom zaručených – preto nemôže napr. nariadiť zodpovednému štátu aby ukončil trvajúce porušenie, zrušil či zmenil určitý individuálny akt orgánu verejnej moci či normatívny akt, ktorého aplikácia viedla k dotknutému porušeniu.

3. rozhodol o priznaní spravodlivého zadosťučinenia a pre prípad jeho nevyplatenia v určenej lehote tiež o úroku z omeškania alebo o zamietnutí návrhu na priznanie spravodlivého zadosťučinenia ako celku alebo v určitej časti – ak nie je potrebné rozhodnutie o tejto otázke odložiť;

4. samostatne rozhodol o náhrade nákladov konania, v prípade, ak o tejto otázke nebolo rozhodnuté v rámci výroku o priznaní spravodlivého zadosťučinenia;⁴⁷

⁴⁷ Príkladom je samostatný rozsudok Súdu vo veci *Luedicke, Belkacem a Koç proti Spolkovej republike Nemecko* z 10. marca 1980 viažuci sa na predchádzajúce meritórne rozhodnutie v danej veci z 28. novembra 1978, konštatujúce porušenie článku 6 ods. 3 písm. e) Dohovoru zo strany Spolkovej republiky, v ktorého výrokovej časti Súd uviedol, že

„5. Rozhodol jednohlasne, že v otázke aplikácie článku 50 Dohovoru ešte nemožno rozhodnúť, pokiaľ ide o ostatné nároky sťažovateľov; a preto

- a) odkladá rozhodnutie o tejto otázke, pokiaľ ide o predmetné nároky,
- b) vyzýva strany, ktoré sa zúčastnili konania pred Súdom, aby v lehote troch mesiacov od vyhlásenia tohto rozsudku oboznámili Súd s akoukoľvek dohodou, ku ktorej vláda a sťažovatelia dospeli v súvislosti s predmetnými nárokmi;

- v oboch uvedených prípadoch s účinkom konštitutívnym. Konštitutívny účinok vytvára právnu povinnosť uloženú dotknutému štátu vyplatiť osobe, ktorej bola porušením spôsobená ujma, finančnú čiastku vo výške určenej Súdom a právnu povinnosť nahradiť tiež vzniklé náklady konania.⁴⁸ Zmienená povinnosť štátu napriek osobnej povahe týchto nárokov však nezaniká úmrtím toho, v prospech koho boli priznané – tieto nároky prechádzajú na právnych nástupcov oprávneného. Súčasne nároky uvedenými výrokmi priznané, by podľa názoru Súdu nemali podliehať zákonným nárokom podľa vnútroštátneho práva – „zdalo by sa podivným priznať sťažovateľovi určitú čiastku ako náhradu utrpenej ujmy, ... čiastku ktorej by bol štát následne dlžníkom i požívateľom.“⁴⁹

c) odkladá ďalšie konanie o tejto otázke.“

⁴⁸ K sekundárnym následkom nesplnenia uvedených povinností pozri časť 2. 5. – pojednávajúcu o dohľade nad výkonom rozsudkov Súdu.

⁴⁹ Rozsudok Súdu vo veci *Selmouni proti Francúzsku* z 28. júla 1999. Pozri tiež rozsudky Súdu vo veciach *Eckle proti Nemecku* z 23. júna 1973 (výklad) a *Allenet de Ribemont proti Francúzsku* zo 7. augusta 1996 (výklad).

Vo vzťahu k Českej republike možno v tejto súvislosti poukázať na úpravu obsiahnutú v zákone č. 586/1992 Sb. o daniach z príjmov v platnom znení, podľa ustanovení ktorého predmetom dane nie je „príjem plynúci z titulu spravodlivého zadosťučinenia priznaného Európskym súdom pre ľudské práva vo výške, ktorú je Česká republika povinná uhradiť, alebo z titulu urovnania záležitosti pred Európskym súdom pre ľudské práva zmierom vo výške, ktorú sa Česká republika zaviazala uhradiť“ a to tak v prípade fyzických osôb (§ 3 ods. 4 písm. d)), ako aj osôb právnických (§ 18 ods. 2 písm. d)).

2. 2. Priamy a nepriamy účinok rozsudku *in meritum*

A. Priamy účinok rozsudku *in meritum*, resp. výrokovej časti rozsudku *in meritum*, ktorá má vlastnosti vyššie zmienené, má svoj právny základ v záväzku zmluvných strán riadiť sa právoplatným rozsudkom Súdu vo všetkých sporoch, ktorých *pro futuro* budú stranami, nimi prevzatom pristúpením k Dohovoru a explicitne stanovenom v článku 46 ods. 1 Dohovoru.

K ustanoveniu článok 46 ods. 1 Dohovoru, subsumujúcemu sekundárnu *ex contractu* povinnosť prijať individuálne opatrenia k náprave následkov porušenia práv a slobôd uznaných Dohovorom a všeobecné opatrenia k náprave alebo k predídeniu možného budúceho porušenia zo strany zmluvných strán, Veľký senát Súdu v rozsudku z 13. júla 2000 vo veci **Scozzari a Giunta proti Taliansku** (§ 249) uviedol:

„Článkom 46 Dohovoru prevzali Vysoké zmluvné strany záväzok splniť konečný rozsudok Súdu v každej veci, ktorej boli stranami, a nad výkonom ktorého dohliada Výbor ministrov. To znamená, *inter alia*, že rozsudok, v ktorom Súd vzhladol porušenie zo strany zodpovedného štátu, nevytvára iba právnu povinnosť vyplatiť sumu priznanú formou spravodlivého zadosťučinenia, ale tiež zvoliť, pod dohľadom Výboru ministrov, všeobecné a/alebo prípadne tiež individuálne opatrenia prijaté v národnom právnom poriadku, s cieľom ukončiť porušenie vzhladnuté Súdom a napraviť, pokiaľ je to možné, následky tohto porušenia.“

Materiálny obsah priameho účinku rozsudkov Súdu tak vytvára predovšetkým povinnosť zmluvnej strany ukončiť nastalé porušenie práv a slobôd uznaných Európskym dohovorom v prípade jeho trvania, a tiež učiniť primerané opatrenia zo strany štátu, zodpovedného za porušenie, v prospech poškodenej osoby. Vzťahuje sa výhradne na strany sporu, a to osobu ktorej práva a/alebo slobody zaručené Dohovorom boli postupom národných

orgánov zmluvnej strany porušené na strane jednej, a štát, ktorý za postup týchto orgánov nesie zodpovednosť na strane druhej (účinnok *inter partes*).

B. Zvláštnym prípadom vzhladnutého porušenia Dohovoru v rozsudku Súdu *in meritum* z pohľadu účinkov, ktoré vo vzťahu k zodpovednému štátu vyvoláva, je *koncept pilotného rozsudku*, formulovaný judikatúrou Súdu, ktorý identifikuje systémovú alebo štrukturálnu poruchu v právnej úprave alebo praxi orgánov tohto štátu.⁵⁰ Príčiny konštatovaného porušenia a súčasne účinky meritórneho rozhodnutia Súdu sa totiž neobmedzujú iba na strany sporu, ale majú vzťah k širšiemu okruhu jednotlivcov priamo dotknutých uvedenou poruchou, u ktorých je tak odôvodnené predpokladať, že v prípade podania individuálnej sťažnosti podľa článku 34 bude Súd opakovane konštatovať porušenie Dohovoru.

V uvedených súvislostiach vyslovil Súd právny názor, podľa ktorého „i keď zásadne nie je úlohou Súdu určiť, aké opatrenia k náprave môžu byť náležitými ku splneniu povinností podľa článku 46 Dohovoru, so zreteľom na systémovú povahu situácie, ktorá bola zistená, Súd by mal poznamenať, že všeobecné opatrenia na národnej úrovni, ktoré zohľadnia množstvo dotknutých osôb sú nepochybne volajúcimi k vykonaniu tohto rozsudku. Prijaté opatrenia musia byť predovšetkým takými, aby napravili systémové nedostatky zakladajúce Súdom vzhladnuté porušenie, tak aby systém Dohovoru nebol preťažený veľkým počtom sťažností majúcich základ v rovnakej príčine.“⁵¹

⁵⁰ Bližšie: Position paper of the European Court of human Rights on proposals for reform of the European Convention on human Rights and other measures as set out in the report of the Steering Committee for Human Rights of 4 April 2003 (CDDH(2003)006 final) from 26 September 2003; *Recommendation Rec(2004)6* of the Committee of Ministers to member states on the improvement of domestic remedies (adopted by the Committee of Ministers on 12 May 2004, at its 114th Session); rozsudok Súdu vo veci *Broniowski proti Poľsku* z 22. júna 2004; Eaton, M., Schokkenbroek, J.: Reforming the human rights protection system established by the European Convention on Human Rights, *Human Rights Law Journal*, Vol. 26, No. 1-4, s. 13.

⁵¹ Rozsudok vo veci *Broniowski proti Poľsku* z 22. júna 2004.

C. **Nepriamy účinok** rozsudkov Súdu uvedený rozsah *inter partes* presahuje - vo vzťahu k zmluvným stranám Európskeho dohovoru ho možno odvodiť najmä z nutnosti súladu ich vnútroštátnej právnej úpravy, jej interpretácie a postupov ich národných orgánov s ustanoveniami Dohovoru interpretovanými vo svetle konzistentného výkladu vyplývajúceho z ustálenej judikatúry Súdu.

Autorita konštatovaného porušenia pôsobiaca primárne vo vzťahu k štátu zodpovednému za nastalé porušenie *sa môže uplatniť* tiež vo vzťahu k štátom, ktorých právna úprava alebo aplikačná prax ich orgánov je spôsobilá *mutatis mutandis* viesť k porušeniu určitých práv a slobôd Dohovorom uznaných, teda v prípade identifikácie obdobnej situácie vo vnútroštátnej praxi zmluvných strán, a to *v záujme zaistenia súladu s ustanoveniami Dohovoru* v zmysle naplnenia záväzku vyplývajúceho pre zmluvné strany z článku I Dohovoru.

S poukázaním tiež napr. na *votum separatum* sudcu Van Dijka vo veci *Van Mechelen a iný proti Holandsku* (rozsudok Súdu z 23. apríla 1997) totiž možno konštatovať, že „napriek tomu, že Súd nie je viazaný svojim rozhodnutím, právna istota a právna rovnosť vyžadujú, aby judikatúra Súdu bola v takej miere konzistentná a transparentná, ako aj primerane predvídateľná, v akej sú skutkové okolnosti prípadu porovnateľné so skutkovými okolnosťami skorších prípadov.“⁵²

Obdobne, ak sa sporná základná otázka v predloženej veci bude týkať výkladu alebo uplatňovania Dohovoru alebo jeho protokolov a posúdenie tejto otázky už tvorí súčasť ustálenej judikatúry Súdu, bude výbor podľa čl. 28 Dohovoru (v znení Protokolu č. 14) oprávnený vyhlásiť sťažnosť predloženú podľa čl. 34 za prijateľnú a zároveň prijať rozsudok *in meritum* (za splnenia podmienky jednomyselnosti rozhodovania).

⁵² *Mutatis mutandis* rozsudky Súdu vo veciach *Chapman proti Spojenému Kráľovstvu* z 18. januára 2001 (§ 70) a *Christine Goodwin proti Spojenému Kráľovstvu* z 11. júla 2002 (§ 74).

Vplyv nepriameho účinku, pôsobiaceho v zmysle **autority interpretácie Dohovoru Súdov**, vo vzťahu k výkladu určitých inštitútov týkajúcich sa ochrany ľudských práv a slobôd alebo k odôvodneniu právnych názorov obsiahnutých v niektorých rozhodnutiach *in meritum* možno konštatovať (okrem rešpektovania vlastnej, predchádzajúcej rozhodovacej činnosti Súdov) tiež v rozhodovacej činnosti národných ústavných súdov zmluvných strán Dohovoru⁵³ a v rozhodovacej činnosti súdu konštituovaného čl. 33 *Amerického dohovoru práv človeka*. V širšom zmysle ho možno tiež identifikovať v súvislosti s horizontálnym pôsobením úpravy ľudských práv a slobôd na úrovni národných právnych poriadkov zmluvných strán.⁵⁴

Európsky dohovor a judikatúra vytvorená na jeho základe zaujíma **osobitné postavenie** tiež v rozhodovacej činnosti Súdneho dvora Európskych spoločenstiev. Táto skutočnosť sa prejavuje predovšetkým v tom, že „spôsob, akým Súdny dvor odkazuje na Európsky dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd, je zjavne .. stále viac priamy, a integrované sú i odkazy na judikatúru Štrasburských orgánov interpretujúcich a aplikujúcich Dohovor. Deje sa tak v tej miere, že môžeme prakticky nadobudnúť dojem, že Dohovor postupne získava postavenie formálneho prameňa komunitárneho práva základných práv, ako by sme od pozvolnej

⁵³ Napr. v odôvodnení nálezu pléna Ústavného súdu Českej republiky publikovaného pod. č. 239/2005 Sb. sa uvádza: „Podľa platnej právnej úpravy (§ 74 ods. 1, § 146a ods. 1 písm. a), § 148, 149, 240, 242 a 243 trestného poriadku, a § 31 zákona o súdoch a sudcoch) rozhoduje súd o sťažnosti proti rozhodnutiu štátneho zástupcu o ponechaní obvineného vo väzbe v neverejnom zasadnutí, pri ktorom sú prítomní členovia senátu a zapisovateľ, a iné osoby sú z účasti na neverejnom zasadnutí vylúčené. Súd je pritom oprávnený vyjsť iba z uznesenia štátneho zástupcu o predĺžení väzby, sťažnosti obvineného proti tomuto uzneseniu, a listin obsiahnutých v spise. Táto úprava podľa názoru II. Senátu Ústavného súdu nezodpovedá čl. 5 ods. 4 Dohovoru, podľa ktorého medzi základné inštitucionálne záruky spravodlivého konania o pokračovaní obmedzenia osobnej slobody patrí aj právo obvineného byť vypočutý v kontradiktórnem konaní, v ktorom je skúmaná zákonnosť ďalšieho trvania väzby.“

Ďalším príkladom je nález Ústavného súdu Slovenskej republiky sp. zn. III. ÚS 38/01, v ktorom sa o. i. tiež uvádza: “Pojmom „záruka“ uvedeným vo formulácii čl. 5 ods. 3 Dohovoru sa podľa judikatúry Európskeho súdu pre ľudské práva rozumie akýkoľvek prostriedok prípustný podľa vnútroštátneho práva, ktorý je miernejší ako obmedzenie osobnej slobody a ktorý je zároveň spôsobilý zabezpečiť účasť obvineného na pojednávaní. Spravidla ide o peňažnú záruku (kauciu), ale aj o iné formy záruk - napríklad odovzdanie cestovného pasu (*Stögmüller proti Rakúsku*, rozsudok ESEF z 10. novembra 1969), stanovenie povinnosti mať stále bydlisko, hlásiť sa v pravidelných intervaloch.“

⁵⁴ Uvedené pôsobenie sa prejavuje ako súčasť nesprostredkovanej aplikácie ľudských práv a slobôd na právne vzťahy subjektov súkromného práva (podmienkou je zásadne možnosť ich priameho použitia vyplývajúca z ústavnej úpravy), súčasne ľudské práva a slobody predstavujú základné hodnoty, ktoré je potrebné pri interpretácii ustanovení a inštitútov súkromného práva rešpektovať.

„integrácie“ nepozorovane prechádzali k „absorbácii“ či od „zapožičania“ k „privlastneniu“.⁵⁵

Príkladom použitia odkazu na rozsudky Európskeho Súdu pre ľudské práva k podporení odôvodnenia vysloveného právneho názoru je o. i. tiež rozhodnutie Súdneho dvora Európskych spoločenstiev o predbežnej otázke z 12. decembra 1996 k veci *Procura della Repubblica presso la Pretura circondariale di Torino and Pretura circondariale di Torino* (spojené veci C-74/95 a C-129/95), v ktorom Súdny dvor uviedol: „vo veciach .. , ktoré sa týkajú rozsahu zodpovednosti v trestnom práve, spadajúcej do pôsobnosti legislatívy prijatej k zvláštnemu účelu implementovať smernicu, zásada, podľa ktorej ustanovenia predpisov trestného práva nemôžu byť aplikované extenzívne v neprospech obvineného, a ktorá je dôsledkom zásady legality vo vzťahu k zločinu a trestu a všeobecnejšie princípu právnej istoty, vylučuje iniciovanie trestného konania v súvislosti s jednaním právom nie nepochybne definovaným ako previnenie. Táto zásada, ktorá je jedným zo všeobecných princípov práva, vlastných ústavným tradíciám spoločným členským štátom, bola tiež zakotvená v rôznych medzinárodných zmluvách, osobitne v článku 7 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (pozri *inter alia* rozsudky Európskeho Súdu pre ľudské práva vo veci *Kokkinakis proti Grécku* z 25. mája 1993, Series A, No 260-A, § 52 a vo veci *S.W. proti Spojenému kráľovstvu a C.R. proti Spojenému kráľovstvu* z 22. novembra 1995, Series A, No 335-B, § 35 a No 335-C, § 33)“.

V rozsudku vo veci *Baustahlgewebe* (C-185/95) zo 17. decembra 1998 Súdny dvor navyše „výslovne použil závery Európskeho súdu pre ľudské práva a priamo aplikoval čl. 6 Európskeho dohovoru preto, aby mohol v konaniach v oblasti hospodárskej súťaže sankcionovať nedodržanie „primeranej lehoty“, ktorá je príznačná pre „spravodlivý proces“. V rovnakej veci navyše splnil povinnosť priznať **spravodlivé zadost'učinenie** tomu, kto bol poškodený porušením čl. 6 Európskeho dohovoru.“⁵⁶

Zvláštna povaha zmienených postupov Európskeho súdneho dvora vyplýva zo skutočnosti, že v rámci komunitárneho systému ochrany základných práv a slobôd nemá Európsky dohovor povahu formálneho prameňa základných práv - Európske spoločenstvá nie sú v súčasnosti jeho zmluvnou stranou, vzhľadom na absenciu právneho základu pre pristúpenie k Dohovoru či k iným medzinárodným zmluvám o ľudských právach.⁵⁷ Európsky dohovor je však napriek tomu významným referenčným kritériom vytvárania hmotnoprávneho obsahu základných práv v rozhodovacej činnosti Súdneho dvora a súčasne kritériom interpretácie a aplikácie prameňov komunitárneho práva, ktoré je nepriamo (opäť prostredníctvom

⁵⁵ Simon, D.: Komunitární právní řád, Praha 2005, s. 377 a n..

⁵⁶ *Ibid.*, s. 377.

⁵⁷ Pozornosť tejto otázke Súdny dvor Európskych Spoločenstiev venoval vo svojom *Posudku o pristúpení Spoločenstva k Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd* (Opinion 2/94 of 28 march 1996, ECR I-1759).

K budúcemu riešeniu dotknutej otázky, vzhľadom k nadštátnej povahe Európskej únie, prispel dodatkový *Protokol č. 14* k Európskemu dohovoru, obsahujúci zmenu a doplnenie súčasného znenia čl. 59 vložением nového ustanovenia odsek 2 v znení „Európska únia môže pristúpiť k tomuto Dohovoru“.

Táto možnosť je však podmienená nadobudnutím medzinárodnoprávnej subjektivity Európskej únie, predpokladanej v návrhu Zmluvy o Ústave pre Európu.

rozhodovacej činnosti Súdneho dvora či Súdu prvého stupňa) spôsobilé privodiť nulitu konkrétneho aktu komunitárneho práva či jeho určitého ustanovenia.⁵⁸

Neprehliadnuteľným v judikatúre Súdu je extenzívny, resp. **evolutívny prístup** pri autoritatívnej interpretácii ustanovení Dohovoru, prejavujúci sa v rozširovaní záruk niektorých práv a slobôd, presahujúcej rámec ich explicitného vymedzenia a rešpektujúcej ich pôvodne zamýšľaný účel. Príkladom sú záruky *práva na osobnú slobodu a bezpečnosť* predpokladané v čl. 5 ods. 4 Dohovoru – v zmysle relevantnej judikatúry napr. právo podať návrh na konanie, v ktorom by súd urýchlene rozhodol o zákonnosti pozbavenia slobody dotknutej osoby a nariadil jej prepustenie, ak je namietané pozbavenie slobody nezákonné (*in concreto* uvalenej väzby v priebehu jej výkonu) subsumuje právo nahliadať do spisu už v prípravnom konaní, právo byť osobne prítomný na jednaní súdu, právo vyjadriť sa ku všetkým skutočnostiam a dôkazom, ktoré uvádza obžaloba k odôvodneniu väzby, a právo aby súd oprel rozhodnutie o väzbe iba o tie skutočnosti a dôkazy, s ktorými bol obvinený oboznámený a mohol sa k nim vyjadriť.

Obdobne možno poukázať tiež napr. na záruky *práva na vzdelanie*, ktoré sú obsiahnuté v ustanovení článok 2 Protokolu č. 1, a to vo vzťahu k interpretácii obsahu zmieného práva, ako aj k prípustnosti niektorých zásahov, ktoré boli predmetom individuálnych sťažností predložených Súdu podľa čl. 34 Dohovoru.⁵⁹

⁵⁸ Základné vymedzenie vzťahu medzinárodných zmlúv týkajúcich sa úpravy ľudských práv, „na ktorých sa členské štáty spolupodieľajú, alebo ktorých sú signatármi“ a komunitárneho systému ich ochrany, určil Súdny dvor v rozsudku vo veci *Second Nold* zo 14. mája 1974 (4-73) - „môžu poskytnúť smernice, ktoré by mali byť dbané v rámci komunitárneho práva“.

Uvedený rozsudok bol Európskym súdnym dvorom vynesovaný po predchádzajúcom pristúpení Francúzska k Európskemu dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd 3. mája 1974 ako posledného z vtedajších členských štátov Európskeho hospodárskeho spoločenstva.

Blížšie: Schermers, H. G., Waelbroeck, D. F.: *Judicial Protection in the European Union*, 6th ed., Kluwer Law International 2001, s. 40 a n.. Tiež napr. rozsudok Súdneho dvora z 13. júla 1989 vo veci *Wachauf* (vec 5/88).

⁵⁹ Pozri napr. rozsudky Súdu vo veciach „*Belgium linguistic case*“ z 23. júla 1968, *Kjeldsen, Busk Madsen a Pedersen proti Dánsku* zo 7. decembra 1976, *Campbell a Cosans proti Spojenému kráľovstvu* z 25. februára 1982, *Costello-Roberts proti Spojenému kráľovstvu* z 5.

Rovnako významnou je *interpretácia ďalších hmotnoprávných a procesných otázok a inštitútov* Súdom, napr. pri posudzovaní účinkov predbežných opatrení podľa Pravidla 39 Rokovacieho poriadku alebo účinkov samotných rozsudkov *in meritum*, pri stanovení kritérií významných pre priznanie spravodlivého zadosťučinenia podľa čl. 41 Dohovoru, či *formulovaní podmienok zodpovednosti zmluvných strán za porušenie Dohovoru* vo veciach obsahujúcich „komunitárny prvok“, ktorým je v tejto práci venovaná bližšia pozornosť.

marca 1993, *Fayed proti Spojenému kráľovstvu* z 21. septembra 1994, rozsudok Veľkého senátu vo veci *Leyla Şahin proti Turecku* z 10. novembra 2005.

2. 3. Spravodlivé zadosťučinenie (čl. 41 Dohovoru)

Ak Súd na základe posúdenia skutkových a právnych skutočností vzhliadne porušenie niektorého z práv a/alebo slobôd uvedených v Dohovore a jeho protokoloch a právny poriadok zmluvnej strany, ktorá je za dotknuté porušenie zodpovedná, umožňuje len čiastočnú nápravu ujmy týmto porušením spôsobenej, môže Súd priznať poškodenej strane spravodlivé zadosťučinenie vo forme *peňažitého plnenia*,⁶⁰ ak k náprave ujmy spôsobenej sťažovateľovi *nie je postačujúce* už samotné *deklarovanie* nastalého porušenia,⁶¹

„Obrat „spravodlivé zadosťučinenie“ je tu *terminus technicus* pre vyjadrenie nápravy zjednanej v rovine primárnej, čím nemá nič spoločné s inštitútom satisfakcie, ktorý normuje sekundárna normativita obecného medzinárodného práva. A to už preto, že sa tu zodpovednostné pravidlá tohto obecného medzinárodného práva vôbec neaplikujú. Zodpovednostné právne následky môžu pojmovo prísť na rad (i keď v praxi len výnimočne) až vtedy, keď odsúdený štát nesplní svoju povinnosť. Vzhľadom k povahe porušených záväzkov (*erga omnes partes contractantes*) je však logické, že prípadné zodpovednostné následky nebudú v rukách jednotlivých štátov a teda nebudú normované sekundárnymi pravidlami obecného medzinárodného práva, ale

⁶⁰ Zodpovedné vlády môžu zásadne „slobodne zvoliť prostriedky, ktorými zaistia súlad s rozsudkom. Toto uváženie, pokiaľ ide o uskutočnenie rozsudku, odráža slobodnú voľbu pripájajúcu sa k primárnemu záväzku zmluvných štátov podľa Dohovoru zaistiť zaručené práva a slobody (článok 1). Ak povaha porušenia pripúšťa *restitutio in integrum*, uskutoční ho zodpovedná vláda, Súd nemá ani právomoc ani praktickú možnosť tak učiniť sám. Avšak, ak národné právo nepripúšťa – alebo pripúšťa iba sčasti – uskutočnenie nápravy, článok 41 zmocňuje Súd poskytnúť poškodenej strane také zadosťučinenie, aké sa ukáže byť zodpovedajúcim.“

In: rozsudok Súdu vo veci *Papamichalopoulos a ďalší proti Grécku* (spravodlivé zadosťučinenie) z 31. októbra 1995, § 34.

⁶¹ Pozri napr. bod 3 výrokovej časti a odsek 46 odôvodnenia rozsudku Súdu vo veci *Golder proti Spojenému kráľovstvu* z 21. februára 1975.

Obdobne tiež rozsudok Súdu vo veci *Van Droogenbroeck proti Belgicku* (spravodlivé zadosťučinenie) z 25. apríla 1983 či rozsudok Veľkého senátu Súdu vo veci *Borgers proti Belgicku* z 30. októbra 1991.

o nich môže jednať a rozhodnúť *Výbor ministrov Rady Európy*, ktorý dohliada na plnenie rozsudkov Súdu.⁶²

Uvedená povinnosť je štátu spravidla uložená vo výrokovej časti rozsudku, ktorým sa porušenie konštatuje (ak o tejto otázke možno rozhodnúť) a má povahu **náhrady utrpenej ujmy**, a to materiálnej alebo morálnej.⁶³

Účelom poskytnutia spravodlivého zadostučinenia je „dosadiť sťažovateľa do postavenia, v ktorom by sa nachádzal, ak by porušenie nenastalo“.⁶⁴ Uvedený účel následne vymedzuje povahu a rozsah nárokov, ktoré je možné v žiadosti o priznanie spravodlivého zadostučinenia uplatniť – v prípade spôsobenia materiálnej ujmy môže ísť napr. o uplatnenie straty príjmov,⁶⁵ straty na zisku spôsobenú v dôsledku opatrenia vydaného národným súdom,⁶⁶ straty reálnych príležitostí,⁶⁷ rozdielu medzi hodnotou nehnuteľnosti v dobe jej stanovenia súdom na účel vyvlastnenia a hodnotou takejto pohľadávky v dobe jej vyplatenia, spôsobeného pomalým postupom orgánov zodpovedného štátu,⁶⁸ alebo tiež o preplatenie uloženej pokuty⁶⁹ či cestovných

⁶² In: Č. Čepelka, P. Šturma: *Mezinárodní právo veřejné*, Praha 2003, s. 410 a n.

⁶³ Ak o otázke spravodlivého zadostučinenia ešte nie je možné rozhodnúť, senát ju v celku alebo v časti odročí a stanoví ďalší postup. Rokovací poriadok pritom uprednostňuje na účel postupu podľa čl. 41 Dohovoru zloženie senátu zo sudcov, ktorý posudzovali podstatu sťažnosti. Ak by však nebolo možné ustanoviť komoru v pôvodnom zložení, predseda Súdu doplní alebo vytvorí senát žrebovom.

Súčasne v týchto prípadoch Rokovací poriadok Súdu umožňuje dosiahnutie dohody medzi poškodeným a štátom zodpovedným za porušenie, podmienkou platnosti ktorej je jej „vyváženosť“. (*Pravidlo 75 rokovacieho poriadku*)

⁶⁴ Fenwick, H., Phillipson, G.: *Texts, Cases & Materials on Public Law and Human Rights*, 2nd edition, Cavendish Publishing Limited 2003, s. 874.

⁶⁵ Napr. rozsudok Súdu vo veci *Unterpretinger proti Rakúsku* z 24. novembra 1986.

⁶⁶ Napr. rozsudok Súdu vo veci *Open Door a Dublin Well Women proti Írsku* z 29. októbra 1992.

⁶⁷ Napr. rozsudok Súdu vo veci *Godí proti Taliansku* z 9. apríla 1984. K odmietnutiu nároku, ktorý je iba predpokladaný či podmienený pozri napr. rozsudok vo veci *Informationsverein Lentia a ďalší proti Rakúsku* z 24. novembra 1993.

⁶⁸ Napr. rozsudok Súdu vo veci *Akkuşová proti Turecku* z 9. júla 1997.

⁶⁹ Napr. rozsudok Súdu vo veci *Jersild proti Dánsku* z 24. novembra 1986.

výdavkov.⁷⁰

Základným predpokladom priznania spravodlivého zadosťučinenia zo strany Súdu je, okrem nutného uplatnenia nároku zo strany sťažovateľa,⁷¹ *prítomnosť príčinnej súvislosti* medzi v sťažnosti namietaným a skutočne nastalým porušením niektorého zo základných práv a tvrdenou (majetkovou alebo nemajetkovou) ujmu, ktorú možno vyjadriť v peniazoch – neexistencia kauzálneho vzťahu v uvedenom zmysle je dôvodom, pre ktorý Súd žiadosť o náhradu zamietne.⁷²

Základným kritériom, podľa ktorého Súd postupuje pri určení výšky pekuniárnej formy spravodlivého zadosťučinenia *in concreto* je *požiadavka spravodlivosti*, ktorá zohľadňuje osobitne povahu a intenzitu ujmy spôsobenej nastalým porušením práva či slobody zaručených Dohovorom, okolnosti, za ktorých k ich porušeniu došlo, ako aj dobu trvania spôsobenej ujmy.⁷³ Pokiaľ je následkom porušenia spôsobenie nepeňažnej ujmy, Súd ju (rešpektujúc uvedené kritériá), v závislosti na konkrétnych okolnostiach prípadu, spravidla považuje za dostatočne odškodnenú samotným deklarováním porušenia vo

⁷⁰ Napr. rozsudok Súdu vo veci *Berrehab proti Holandsku* z 21. júna 1988.

⁷¹ „Táto otázka nevyžaduje prejednanie z úradnej moci“; *in*: rozsudok Súdu vo veci *Francesco Lombardo proti Taliansku* z 26. novembra 1992.

Akákoľvek požiadavka na spravodlivé zadosťučinenie, ktorú môže sťažujúca sa zmluvná strana alebo sťažovateľ predložiť podľa čl. 41 Dohovoru, preto musí byť uvedená, ak predseda senátu nenariadi inak, v písomnom stanovisku k podstate sťažnosti alebo v osobitnom dokumente predloženom najneskôr dva mesiace po prijatí rozhodnutia o prijateľnosti sťažnosti.

Je potrebné predložiť rozpis všetkých požiadaviek spolu s príslušnými podpornými dokumentmi alebo účtovnými dokladmi, inak môže komora odmietnuť požiadavku ako celok alebo niektorú jej časť.

Súd vo svojej praxi zásadne požaduje, aby predložené nároky týkajúce sa spravodlivého zadosťučinenia boli dôvodné a zo strany sťažovateľa preukázané (pozri napr. rozsudok Súdu vo veci *Ringeisen proti Rakúsku* z 22. júna 1972 (spravodlivé zadosťučinenie)).

Naopak, vo vzťahu k náhrade nákladov konania sa táto podmienka nemusí pravidelne uplatniť (napr. rozsudok Súdu vo veci *Mialhe, Funke a Crémieux proti Francúzsku* z 29. novembra 1993 (spravodlivé zadosťučinenie)).

⁷² Pozri napr. rozsudok Súdu vo veci *Hauschildt proti Dánsku* z 24. mája 1989; rozsudok Súdu vo veci *Poitrímolová proti Francúzsku* z 23. novembra 1993.

⁷³ Pozri napr. rozsudok Súdu vo veci *Sporrong a Lönnrothová proti Švédsku* z 18. decembra 1984; rozsudok Súdu vo veci *Bouamar proti Belgicku* z 2. decembra 1987.

svojom rozsudku.⁷⁴

„Priznanie odškodnenia spadá do rámca uváženia Súdu a je preto na jeho posúdení, či táto náhrada je nevyhnutná alebo primeraná, najmä pokiaľ ide o určité položky“.⁷⁵

Súd je oprávnený pripojiť k výroku, ktorým priznáva náhradu utrpenej ujmy, výrok o **náhrade nákladov a výdavkov** sťažovateľa, vynaložených v konaní pred národnými orgánmi, vo vzťahu ku ktorému došlo k porušeniu Dohovoru či prostredníctvom ktorého sa sťažovateľ dožadoval nápravy porušenia, a ktoré je v sťažnosti namietané, ako aj náklady a výdavky sťažovateľa vynaložené v súvislosti so zastúpením pred Súdom.⁷⁶ V každom prípade sa však uplatní podmienka, aby vynaložené náklady a výdavky sťažovateľa boli „skutočné a nevyhnutné“, a v „rozumnej výške“.⁷⁷

Priznanie náhrady nákladov na právne zastúpenie v konaní pred národnými orgánmi, a tiež v konaní pred Súdom, sa však nevzťahuje na prípady, kedy bola sťažovateľovi v konaní poskytnutá bezplatná právna pomoc.

Pritom eventuálne priznanie náhrady za majetkovú ujmu, morálnu ujmu alebo priznanie náhrady nákladov a výdavkov sťažovateľa nie je navzájom podmienené a závislé.⁷⁸ Súd tak môže rozhodnúť o tom, že priznáva náhradu za všetky uvedené zložky, a to aj bez uvedenia podielov pripadajúcich na spôsobenú materiálnu a morálnu ujmu,⁷⁹ alebo len za

⁷⁴ Pozri napr. bod 62 odôvodnenia rozsudku Súdu vo veci *Funke proti Francúzsku* z 25. februára 1993.

⁷⁵ Rozsudok Súdu vo veci *Papamichalopoulos a ďalší proti Grécku* z 31. októbra 1995 (spravodlivé zadosťučinenie), § 52.

⁷⁶ *Mutatis mutandis* rozsudok Súdu vo veci *Minelli proti Švajčiarsku* z 25. marca 1983, § 45.

⁷⁷ Pozri napr. bod 3 výrokovej časti a bod 38 - 40 odôvodnenia rozsudku Súdu vo veci *Vermeulen proti Belgicku* z 20. februára 1996.

K súdnym výdavkom pozri *inter alia* rozsudok vo veci *Beyeler proti Taliansku* z 28. mája 2002 (spravodlivé zadosťučinenie), § 27.

⁷⁸ Pozri napr. rozsudok Súdu vo veci *Johnston a ďalší proti Írsku* z 18. decembra 1986.

⁷⁹ Napr. rozsudok Súdu vo veci *Allenet de Ribemont proti Francúzsku* zo 7. augusta 1996.

niektorú z nich.

Pre prípad nevyplatenia priznaného spravodlivého zadosťučinenia podľa článku 41 Dohovoru v stanovenej lehote, je Súd tiež oprávnený uložiť zodpovednému štátu povinnosť vyplatenia úroku za dobu omeškania zo sumy, ktorá bola priznaná (*Pravidlo 75* ods. 3 Rokovacieho poriadku).

2. 4. Individuálne a všeobecné opatrenia k náprave

Závazok zmluvných strán Dohovoru riadiť sa právoplatným rozsudkom Súdu subsumuje, ako už bolo konštatované, povinnosť prijať *individuálne opatrenia* a povinnosť prijať *všeobecné opatrenia* – a to, podľa okolností konkrétneho prípadu, buď alternatívne alebo kumulatívne.

Pritom, ako Súd uviedol v už citovanom rozsudku Veľkého senátu vo veci **Scozzari a Giunta** „zodpovednému štátu, pod dohľadom Výboru ministrov, zostáva slobodná voľba prostriedkov, ktorými splní ... záväzok podľa čl. 46 Dohovoru, za predpokladu, že tieto prostriedky sú zlučiteľné so závermi uvedenými v rozsudku Súdu.“

Individuálne opatrenia smerujú k zaisteniu ukončenia konštatovaného porušenia a, pokiaľ je to možné, k zaisteniu *restitutio in integrum* vo vzťahu k poškodenej osobe – relevantným je pritom postavenie, v ktorom sa táto osoba nachádzala pred nastalým porušením Dohovoru zo strany dotknutého štátu.⁸⁰

Účelom *všeobecných opatrení* je zabránenie nového porušenia obdobného tomu alebo tým, ktoré boli Súdom v rozsudku *in meritum* autoritatívne deklarované, prípadne ukončenie trvajúceho porušovania zo strany dotknutého štátu.⁸¹

A. Individuálne opatrenia

Predpokladom implementácie individuálnych opatrení je pretrvávajúce nepriaznivých následkov spôsobených porušením práv alebo slobôd

⁸⁰ Napríklad vymazanie neodôvodneného trestného odsúdenia z trestného registra, udelenie povolenia na pobyt alebo obnova *napadnutého vnútroštátneho konania* (pokiaľ ide o toto posledné opatrenie, pozri odporúčanie č. R (2000)2 Výboru ministrov členským štátom o opätovnom preskúmaní alebo opätovnom prejednaní niektorých prípadov na vnútroštátnej úrovni v dôsledku vynesenia rozsudkov Európskeho súdu pre ľudské práva, prijaté 19. januára 2000 na 694. zasadnutí zástupcov ministrov).

⁸¹ *Mutatis mutandis* pravidlo 3 textu *Rules adopted by the Committee of Ministers for the application of Article 46, paragraph 2, of the European Convention on Human Rights* schváleného 10. januára 2001 na 736. zasadnutí ministerskej delegácie.

obsiahnutých v Dohovore, ktoré neboli napravené priznaním spravodlivého zadost'učinenia sťažovateľovi.

Forma prijímaného individuálneho opatrenia bude *in concreto* závisieť na podstate porušenia určitého práva či slobody určitým zásahom (*in eventum* nekonaním) zo strany národných orgánov zodpovedného štátu a na postavení dotknutej osoby, v prospech ktorej Súd rozsudkom porušenie deklaroval.

Porušenie práva na prejednanie veci nezávislým a nestranným súdom v primeranej lehote, tvoriaceho obsahovú súčasť práva na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru, vyvoláva spravidla povinnosť prijať individuálne opatrenia vo forme *urýchlenia alebo ukončenia konania* prebiehajúceho pred vnútroštátnym súdom.⁸² V iných prípadoch porušenia môže byť primeraným opatrením napríklad *znovunadobudnutie práv sťažovateľom*,⁸³ opatrenia týkajúce sa *reštitúcie vlastníckeho práva*⁸⁴ či

⁸² Napr. Luxemburská vláda v nadväznosti na rozsudok Súdu vo veci *Scheele proti Luxembursku* zo 17. mája 2001 týkajúcej sa dĺžky trestného konania (konštatované porušenie čl. 6 ods. 1 Dohovoru), vyzvala luxemburský *Tribunal d'arrondissement* k uskutočneniu primeraných úkonov vo veci *Scheele*. Vyšetrojúci sudca 20. septembra 2001 dal pokyn justičnej polícii (ekonomickému a finančnému úradu) k vypracovaniu súhrnnej správy, ktorá bola dokončená 15. novembra 2001. Sťažovateľ bol 6. decembra 2001 vypočutý vyšetrojúcim sudcom a 22. februára 2002 sa uskutočnil pohovor s právnym zástupcom sťažovateľa v záujme nápravy jeho konkrétneho postavenia. Vyšetrojúci sudca následne 20. marca 2003 na súdnom pojednávaní podal obžalobu, pričom p. *Scheele* bol v prejednávanej veci prezentovaný ako civilná strana. (*Res DH (03) 89*)

V prípade rozsudku vo veci *Pafitis a ďalší proti Grécku* z 26. februára 1998 boli vo všetkých prípadoch vnútroštátne konania napadnuté pred Európskym súdom ukončené v čase doručenia rozsudku Súdu s výnimkou konania vo veci *Pafitis, Protopapa a Marangou a Angelopoulos*. V týchto prípadoch boli príslušné národné súdy upozornené na zistenia Európskeho súdu a na potrebu urýchlenia dotknutých konaní v miere, v akej to je možné, ako aj odškodnenia sťažovateľov za predchádzajúce prietahy v snahe reštaurovať v miere, v akej to je možné, právo na prejednanie veci v primeranej lehote. Následne došlo k uzatvoreniu a ukončeniu dotknutých konaní. (*Res DH (05) 65*)

⁸³ V nadväznosti na rozsudok Súdu vo veci *A. P., M. P. a T. P. proti Švajčiarsku* z 29. augusta 1997, konštatujúceho porušenie čl. 6 ods. 2 (porušenie zásady prezumpcie neviny), vláda vyzvala švajčiarske súdy k výraznému posilneniu účinku požiadaviek stanovených Dohovorom, tak ako vyplývajú z rozsudkov Európskeho súdu. Švajčiarsky federálny súd svojim rozsudkom z 24. augusta 1998, aplikujúc čl. 139a federálneho zákona o súdnictve, revidoval rozhodnutia napadnuté pred Európskym súdom. Následne kantonálne daňové úrady boli zaviazané k náhrade pokuty uloženej sťažovateľom s úrokmi narastajúcimi k pôvodnej sume. (*Res DH (05) 4*)

Porušenie čl. 14 (zákaz diskriminácie na základe statusu manželstva) v spojení čl. 1 protokolu č. 1 konštatované v rozsudku vo veci *Wessels-Bergervoet proti Holandsku* zo 4.

práva pobytu,⁸⁵ modifikácia odsúdenia,⁸⁶ zmena v trestnom registri alebo v iných úradných záznamoch.⁸⁷ Do úvahy prichádzajú tiež niektoré špecifické

júna 2002 sa vzťahovalo k dobe od priznania dôchodku sťažovateľke na základe zákona o starobnom dôchodku („Algemene Ouderdomswet“). Až do roku 1985 bol jej nárok na dôchodok závislý na dôchodku manžela a redukovaný o 38% z dôvodu manželovho zamestnania a platenia dôchodkového poistenia po dobu 19 rokov v cudzine, čím nedošlo k plateniu poistného na základe uvedeného zákona po celú dobu zamestnania. Uvedené obmedzenie však nebolo za inak rovnakých podmienok aplikovateľné na ženatých mužov.

Holandské orgány a sťažovateľka pristúpili na zmierlivé urovanie sporu v záujme ukončenia následkov spôsobených porušením Dohovoru, ktoré Súd potvrdil rozsudkom podľa čl. 41 z 12. novembra 2002. Následne bola sťažovateľke preplatená nevyplatená čiastka dôchodku a priznaný nárok na plnú výšku dôchodku bez obmedzenia, s účinkom od 1. júla 2002. (*Res DH (05) 91*)

⁸⁴ Rozsudkom vo veci *Holy Monasteries proti Grécku* z 9. decembra 1994 Súd konštatoval porušenie čl. 6 ods. 1 (právo na prístup k súdu) a čl. 1 protokolu č. 1 (vyvlastnenie). Podľa stanoviska gréckej Právnej Rady uzákonenie paragrafu 55 zákona č. 2413/1996 definitívne zrušilo aplikáciu ďalej uvedeného zákona, pokladajúc ho za rozporný s Dohovorom. Majetok kláštorov bol preto navrátený a tie boli postavené do pozície, v ktorej sa nachádzali pred nadobudnutím účinnosti zákona č. 1700/1987.

Na základe rozsudku vo veci *Trome S.A. proti Španielsku* z 1. apríla 1999 (porušenie čl. 6 ods. 1, právo na spravodlivé súdne konanie, rovnosť zbraní) španielska vláda poskytla za vlastníctvo zabrané železničnými dráhami a cestnou komunikáciou náhradné pozemky v príľahlej oblasti.

⁸⁵ Rozsudkom vo veci *Deniz proti Rakúsku* z 24. októbra 1995 Európsky súd konštatoval porušenie čl. 8 (právo na rešpektovanie súkromného a rodinného života) z dôvodu vyhostenia. Sťažovateľovi bol príslušnými orgánmi udelený trvalý pobyt a rakúskou vládou bolo sťažovateľovi vyplatené osobitné finančné odškodnenie.

⁸⁶ K porušeniu čl. 6 ods. 1 konštatovaného Súdom vo veci *Perote Pellon proti Španielsku* z 25. júla 2002 španielska vláda uviedla, že porušenie bolo v tomto prípade spôsobené vecne ospravedlniteľnými pochybeniami vyťahujúcimi sa k nestrannosti Hlavného vojenského súdu, ktorý odsúdil sťažovateľa rozsudkom z 9. júla 1997 k trestu odňatia slobody v trvaní siedmych rokov a k vylúčeniu z armády za zločin vyzradenia tajomstva a informácií týkajúcich sa národnej bezpečnosti alebo obrany.

Vláda potvrdila, že podľa platného španielskeho práva nie je možná obnova konania, v ktorom Európsky súd vzhliadol porušenie Dohovoru. Uviedla však tiež, že Ústavný súd 19. decembra 1991 nariadil obnovu konania v inom prípade na základe skutočnosti, že zachovanie odsúdenia spôsobujúceho porušenie Dohovoru nemôže byť zlučiteľné so španielskym ústavným poriadkom (*Barbera, Messengué a Jabardo proti Španielsku*, Rezolúcia DH (94) 84). Táto jurisprudencia však bola neskôr prekonaná (rozsudok Ústavného súdu z 11. marca 1999), čím došlo k znemožneniu obnovy konania.

Vláda si uvedomila potenciálne komplikácie vo vzťahu k Dohovoru, ktoré mohli byť spôsobené danou situáciou a prihliadla k možnosti zmeny v zmysle Odporúčania Výboru ministrov R (2000) 2.

Prielom do postavenia sťažovateľa v tomto prípade nastal jeho podmieneným prepustením na slobodu 15. apríla 1999 po výkone troch štvrtín uloženého trestu.

Nároky týkajúce sa individuálnych opatrení k prijateľnej náprave následkov porušenia neboli sťažovateľom po vynesení rozsudku Európskeho súdu z 25. júla 2002 predložené ani národným súdom, ani orgánom Dohovoru. Za týchto okolností podľa názoru Výboru

formy nápravy spôsobenej ujmy ako napríklad osobitné opatrenia vzťahujúce sa k zničeniu obrazového či zvukového záznamu v prípade porušenia práva na súkromie.

B. Obnova konania

V rozsudku vo veci **Papamichalopoulos proti Grécku** z 31. októbra 1995 Súd vyslovil názor, podľa ktorého „rozsudok, ktorým Súd vzhladol porušenie, ukladá zodpovednému štátu právny záväzok ukončiť porušenie a vykonať opatrenia k náprave jeho následkov v zmysle navrátenia, v rozsahu, v akom to je možné, situácie existujúcej pred porušením“ (§ 34).

Obnova konania pred národnými súdmi môže byť efektívnym spôsobom nápravy následkov porušenia Dohovoru spôsobených vnútroštátnym konaním, ktoré nespĺní požiadavku spravodlivosti.⁸⁸ Môže tiež poskytnúť príležitosť nápravy rozhodnutia, ktoré je považované za nezlučiteľné s obsahom Dohovoru.⁸⁹

Ako jedna z foriem mimoriadnych opravných prostriedkov vzťahujúcich sa ku konaniu pred národnými orgánmi zmluvných strán alebo k ich rozhodnutiam, poskytuje v nadväznosti na nastalé porušenie Dohovoru efektívnosť implementácie rozsudkov Súdu vo výnimočných prípadoch, v

ministrov nebolo potrebné prijať ďalšie špecifické individuálne opatrenia. (*Res DH (05) 94*)

Rozsudkom vo veci *Sulejmanovic a ďalší proti Taliansku* z 8. novembra 2002 konštatoval Súd porušenie čl. 3. V súlade so zmiernivým urovnaním uzatvoreným pred Európskym súdom pristúpilo Taliansko, okrem prijatia ďalších opatrení, tiež k zrušeniu deportačných nariadení 18. októbra 2002 a výmazu osobných údajov sťažovateľov zo Schengenskej databázy. (*Res DH (05) 115*)

⁸⁷ V nadväznosti na rozsudok vo veci *Snepp proti Nemeckej spolkovej republike* z 24. marca 1972 (porušenie čl. 6 ods. 1, doba trestného konania) nemecké orgány súhlasili s možnosťou odloženia výkonu trestu uloženého sťažovateľovi so skúšobnou dobou dva roky formou udelenia milosti, a s tým, že uložený trest môže byť definitívne odpustený uplynutím skúšobnej doby za predpokladu, že sťažovateľ splní uložené podmienky. Súčasne nemecké orgány súhlasili s možnosťou nariadenia výmazu z registra trestov v prípade osvedčenia sa sťažovateľa a konečného zahladenia trestu.

⁸⁸ napr. *Barberà, Messegué and Jabardo, Res DH (94) 84*.

⁸⁹ napr. *Open Door and Dublin Well Woman, Res DH (96) 368*.

ktorých zaistenie ochrany práv a slobôd jednotlivcov prevažuje nad princípmi vlastnými doktríny *res judicata*, osobitne nad princípom právnej istoty.

„I keď Dohovor neobsahuje žiadne ustanovenie ukladajúce zmluvným stranám záväzok poskytnúť v ich vnútroštátnom právnom poriadku možnosť znovu preskúmania alebo obnovy konania, existencia takejto možnosti je za určitých okolností preukázateľne významnou a v niektorých prípadoch jediným prostriedkom dosiahnutia *restitutio in integrum*.“⁹⁰

Uplatnenie možnosti obnovy konania preto zásadne predpokladá spôsobenie zvlášť závažných následkov porušením ustanovení Dohovoru zo strany zmluvného štátu a nemožnosť ich napravenia formou priznania spravodlivého zadosťučinenia, prípadne neadekvátnosť iných individuálnych opatrení prijímaných zodpovedným štátom. Typicky sa bude vzťahovať ku konaniu v trestných veciach, napr. ak bolo obvinenie založené na dôkazoch získaných nezákonným spôsobom alebo ak bolo v konaní porušené právo obvineného mať primeraný čas a možnosti k príprave svojej obhajoby v zmysle čl. 6 ods. 3 písm. b) Dohovoru.⁹¹

⁹⁰ *Explanatory Memorandum on the Committee of Ministers' Recommendation No. R (2000) 2 on the re-examination or reopening of certain cases at domestic level following judgments of the European Court of Human Rights*, § 2.

V uvedenom odporúčaní Výboru ministrov č. R (2000) 2 sú dôvody opätovného prejednania vecí, vrátane obnovy konania, ku ktorých implementácií zmluvnými stranami vyzýva, formulované nasledovne:

„(i) poškodená strana naďalej trpí vážnymi negatívnymi dôsledkami spôsobenými sporným vnútroštátnym rozhodnutím, ktoré nie sú dostatočne napravené spravodlivým zadosťučinením a nemôžu byť odstránené inak, než opätovným prejednaním resp. obnovou konania a

(ii) rozsudok Súdu vedie k záveru, že

(a) napadnuté vnútroštátne rozhodnutie je v merite vecí v rozpore s Dohovorom, alebo

(b) zistené porušenie spočíva v procesných pochybeniach alebo nedostatkoch takej závažnosti, ktoré vrhajú vážne pochybnosti na výsledok vnútroštátneho konania, ktoré bolo predmetom sťažnosti.“

⁹¹ Ďalšie príklady:

Na základe rozsudku vo veci *Piersack proti Belgicku* z 1. októbra 1982, v ktorom Súd konštatoval porušenie čl. 6 ods. 1 Dohovoru, bolo napadnuté trestné konanie obnovené na základe čl. 441 trestného poriadku, ktorý poskytuje takúto možnosť v prípade nezákonnosti rozhodnutia národného súdu. (*Res DH (85) 12*)

V rozsudku vo veci *Jersild proti Dánsku* z 23. septembra 1994 Súd vzhliadol, že odsúdenie sťažovateľa za zneužitie slobody prejavu bolo porušením čl. 10 Dohovoru, pretože neboi

Spôsobenie zvlášť závažnej ujmy však môže byť tiež následkom rozhodnutí či samotného konania vo veciach civilných a administratívnych, v ktorých dochádza k intenzívnemu zásahu do práv a slobôd uznaných Dohovorom (napr. konanie o vyvlastnení či vyhostení).⁹²

C. Všeobecné opatrenia

Prijatie všeobecných opatrení je zamerané na odstránenie zrejmej nezlučiteľnosti národnej legislatívy s ustanoveniami Dohovoru⁹³ alebo zaistenie konformity ustálenej interpretácie národnej legislatívy a Dohovoru orgánmi aplikácie práva zmluvných strán - plní predovšetkým funkciu preventívnu a v prípade porušenia konštatovaného Súdom sú dotknutým štátom implementované *ex post*.

Pritom „praktická nezlučiteľnosť“ s Dohovorom pozostáva z akumulácie identických alebo analogických porušení, ktoré sú dostatočne početné a spolu súvisiace, obnášajúce nie iba izolované udalosti alebo

preukázaný úmysel sťažovateľa spáchať trestný čin. Následne došlo na vnútroštátnej úrovni k obnove napadnutého trestného konania podľa príslušných ustanovení trestného poriadku, ktorý takýto postup pripúšťa, ak sú dané zvláštne okolnosti nasvedčujúce tomu, že niektoré z vykonaných dôkazov neboli regulérne hodnotené. Vo *votum separatum* bol tiež vyjadrený názor, podľa ktorého rozsudok Súdu sám osebe konštituuje „novú skutočnosť“ odôvodňujúcu možnosť obnovy konania. (*Res DH (95) 212*)

V prípade rozsudku vo veci *Serif proti Grécku* zo 14. decembra 1999, týkajúceho sa trestného odsúdenia zakladajúceho porušenie čl. 9 a čl. 10 Dohovoru, Výbor ministrov upozornil na nutnosť výmazu odsúdenia v sťažovateľovom trestnom registri. Grécke orgány poukázali na skutočnosť, že takéto opatrenie by mohlo byť dosiahnuté iba prostredníctvom obnovy trestného konania v danej veci. Nasledujúci rozsudok Súdu došlo k zmene čl. 525 ods. 5 gréckeho trestného poriadku zákonom č. 2865 z 19. decembra 2000 (čl. 11) a v súčasnosti je obnova konania prípustná na základe porušenia Dohovoru konštatovaného Európskym súdom.

⁹² Ďalší príklad:

Na základe rozsudku vo veci *Schüller-Zraggen proti Švajčiarsku* z 24. júna 1995, v ktorom Súd konštatoval, že hodnotenie dôkazov švajčiarskymi súdmi bolo porušilo princíp rovnosti, sťažovateľka úspešne požiadala v jej prípade (týkajúceho sa práva na dávky v nezamestnanosti) o obnovu konania podľa čl. 139a a 141c federálneho zákona o organizácii súdov. Tieto ustanovenia pripúšťajú žiadosť o znovuprejednanie veci už rozhodnutej federálnym súdom alebo nižším súdom v prípadoch, kedy Európsky Súd pre ľudské práva uzná individuálnu sťažnosť pre porušenie Dohovoru za prípustnú a náprava môže byť dosiahnutá iba prostredníctvom znovuprejednaní. (*Res DH (95) 95*).

⁹³ Rozsudok Súdu vo veci *Írsko proti Spojenému kráľovstvu* z 18. januára 1978, § 159.

výnimky, ale vzory alebo systém; prax samotná nekonštituuje jednotlivé porušenie oddelene od takýchto porušení.“

Na rozdiel od individuálnych opatrení však všeobecné opatrenia pravidelne presahujú rámec *inter partes* vymedzený konečným rozsudkom Súdu (vzťah, v ktorom vystupuje na strane jednej zodpovedný štát a na strane druhej osoba, ktorej práva alebo slobody boli porušené) a možno ich v tomto zmysle charakterizovať ako opatrenia systémové.⁹⁴

Podľa konkrétnych okolností môžu mať typicky formu primeraných *legislatívnych opatrení* s cieľom dosiahnutia súladu s ustanoveniami Dohovoru, umožnenia uplatnenia niektorého z mimoriadnych opravných prostriedkov na základe konečného rozsudku Súdu osobám, ktorým predchádzajúcim konaním (*in eventum* nekonaním) alebo rozhodnutím národných orgánov bola spôsobená závažná ujma či *opatrení smerujúcich k dosiahnutiu konformnej interpretácie a aplikácie* národnými orgánmi v prípadoch, kedy je vnútroštátna legislatíva k takejto interpretácii a aplikácii spôsobilá a nie je nevyhnutnou jej zmena alebo doplnenie.⁹⁵

V prípadoch porušenia práva na pojednanie veci nezávislým a nestranným súdom v primeranej lehote, tvoriaceho obsahovú súčasť práva na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru, sú v rámci všeobecných opatrení pravidla okrem legislatívnych zmien procesných pravidiel a postupov konania opodstatnené tiež *opatrenia týkajúce sa organizácie a činnosti súdnictva*.⁹⁶

⁹⁴ Ku všeobecným opatreniam podľa porušenia konkrétneho práva alebo slobody chránených dohovorom pozri: *General measures adopted to prevent new violations of the European Convention on Human Rights*, H/Exec (2005)1, September 2005.

⁹⁵ V rámci uvedených opatrení je osobitne významnou rozhodovacia činnosť národných najvyšších súdov a ústavných súdov. Obdobne tiež *prijímanie výkladových stanovísk* uverejňovaných v úradných zbierkach ako aj *prístup k judikatúre Európskeho súdu a rezolúciám Výboru ministrov* prijímaných v rámci dohľadu nad výkonom rozsudkov podľa čl. 46 ods. 2 Dohovoru.

⁹⁶ Ako príklad možno uviesť všeobecné opatrenia vzťahujúce sa k vnútornej organizácii súdu, úprave praxe a uverejneniu relevantných rozsudkov prijaté zo strany Nemecka v nadväznosti na rozsudok Európskeho súdu vo veci *Pammel proti Spolkovej republike Nemecko* z 1. júla

Obdobne môže byť podľa konkrétnych okolností primeraným prijatie opatrení týkajúcich sa podmienok v miestach výkonu väzby, trestu odňatia slobody či v miestach výkonu iných zákonom prípustných obmedzení osobnej slobody.⁹⁷

1997 týkajúceho sa porušenia čl. 6 ods. 1 Dohovoru (prieťahy v konaní pred federálnym Ústavným súdom).

Spolková vláda najskôr poznamenala, že „pracovné zaťaženie federálneho Ústavného súdu („*Bundesverfassungsgericht*“), v posledných rokoch značne zvýšené v dôsledku ústavných problémov týkajúcich sa zjednotenia Nemecka, bolo vyriešené.

Počet nových prípadov predložených federálnemu Ústavnému súdu sa postupne znížil z 5 911 v roku 1995 (kedy dosiahol maximum) na 4 885 v roku 1999. Navyše federálny Ústavný súd zaznamenal kladnú vyrovnanosť v rokoch 1998 a 1999, kedy počet uzatvorených vecí presiahol počet novo predložených prípadov o 216 a 323 (celkový počet vecí uzatvorených bol 4 999 v roku 1998 a v roku 1999 5 208).

Po personálnej stránke sa v roku 2000 počet právnych zamestnancov pridelených k federálnemu Ústavnému súdu zvýšil z 50. na 55. Potreba ďalšieho zvýšenia sa preskúmava.“

„Vláda tiež vyslovila názor, že v zmysle priameho účinku Európskeho dohovoru o ľudských právach v nemeckom právnom poriadku, tak ako je tento účinok interpretovaný Európskym súdom pre ľudské práva, federálny Ústavný súd adaptuje svoju prax spojenia vecí, vyvolávajúcich obdobné otázky, v záujme vyhnúť sa neopodstatneným prieťahom v prejednávaní vecí.

S odvolaním sa na uvedené 16. júla 1997 a 3. septembra 1997 federálne ministerstvo spravodlivosti zaslalo federálnemu Ústavnému súdu listy, v ktorých informovalo o rozsudkoch Európskeho súdu pre ľudské práva vo veciach *Probstmeier* a *Pammel* a v prílohe obe napadnuté rozhodnutia nemeckých súdov. Navyše, nemecké preklady rozsudkov Európskeho súdu boli uverejnené v „*Europäische Grundrechtezeitschrift*“ (vol. 14 - 16 zo 17. septembra 1997 vo veci *Pammel* a vol. 17 - 18 z 22. septembra 1997 vo veci *Probstmeier*) a v „*Neue Juristische Wochenschrift*“ (vol. 42 z 15. októbra 1997).“ (*Res (006) 01*)

⁹⁷ Ku všeobecným opatreniam pozri tiež:

Odporúčanie Výboru ministrov členským štátom o uverejňovaní a rozširovaní Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd a judikatúry Európskeho súdu pre ľudské práva v členských štátoch, *Rec (2002)13*;

Odporúčanie Výboru ministrov členským štátom o Európskom dohovore o ľudských právach v univerzitnom vzdelávaní a profesijnom vzdelávaní, *Rec (2004)4*;

Odporúčanie Výboru ministrov členským štátom o overovaní zlučiteľnosti návrhov zákonov, platných zákonov a správnej praxe s normami zakotvenými v Európskom dohovore o ľudských právach, *Rec (2004)5*;

Odporúčanie Výboru ministrov členským štátom o zdokonaľovaní vnútroštátnych právnych prostriedkov nápravy, *Rec (2004)6*.

2. 5. Dohľad nad výkonom rozsudkov (čl. 46 Dohovoru)

„Právoplatný rozsudok Súdu sa doručí Výboru ministrov, ktorý dohliada na jeho výkon“ (čl. 46 ods. 2 Dohovoru).

„Ak Výbor ministrov dospeje k záveru, že dohľadu nad výkonom právoplatného rozsudku bráni problém spojený s výkladom rozsudku, môže vec postúpiť Súdu so žiadosťou o rozhodnutie v otázke výkladu. Na prijatie rozhodnutia o postúpení je potrebná dvojtretinová väčšina hlasov zástupcov oprávnených zasadať vo Výbore ministrov“ (čl. 46 ods. 3 Dohovoru v znení Protokolu č. 14).

„Ak Výbor ministrov dospeje k záveru, že sa vysoká zmluvná strana odmietla riadiť právoplatným rozsudkom vo veci, ktorej je stranou, môže po doručení oficiálneho oznámenia tejto strane a rozhodnutím prijatým dvojtretinovou väčšinou zástupcov oprávnených zasadať vo Výbore ministrov postúpiť Súdu otázku, či došlo k nesplneniu povinnosti podľa odseku 1 touto stranou“ (čl. 46 ods. 4 Dohovoru v znení Protokolu č. 14).

„Ak Súd zistí porušenie odseku 1, postúpi vec Výboru ministrov na zváženie opatrení, ktoré by mali byť prijaté. Ak Súd nezistí porušenie odseku 1, postúpi vec Výboru ministrov, ktorý ukončí posudzovanie tohto prípadu“ (čl. 46 ods. 5 Dohovoru v znení Protokolu č. 14).

Ak Európsky súd pre ľudské práva rozsudkom *in meritum* konštatoval porušenie práv a/alebo slobôd chránených ustanoveniami Dohovoru alebo jeho protokolov, Výbor ministrov Rady Európy po jeho predložení (čl. 46 ods. 2 Dohovoru) vyzve štát zodpovedný za nastalé porušenie, aby ho **informoval o opatreniach**, ktoré prijal so zreteľom na povinnosť podriaďiť sa tomuto rozsudku v súlade s článkom 46 ods. 1 Dohovoru.⁹⁸ Pri výbere prostriedkov

⁹⁸ Bez toho, aby bola dotknutá dôverná povaha zasadnutí Výboru ministrov, v súlade s článkom 21 Štatútu Rady Európy sú informácie poskytnuté štátom Výboru ministrov

potrebných k tomu, aby bolo rozsudku vyhovené, zmluvné strany Dohovoru zásadne disponujú voľnou úvahou – táto úvaha je však limitovaná práve zmieneným záväzkom *ex contractu* pôsobiacim na základe deklarovaného porušenia Dohovoru a subsumujúcim povinnosť odstrániť nastalé porušenie a jeho následky vo vzťahu k dotknutej osobe.

Pri **dohľade nad výkonom rozsudku** príslušným štátom v súlade s článkom 46 ods. 2 Dohovoru Výbor ministrov preto predovšetkým skúma, či boli v tomto smere prijaté, podľa okolností konkrétneho prípadu, primerané *individuálne opatrenia a/alebo všeobecné opatrenia*.

Ak Európsky súd pre ľudské práva v rozsudku predloženom Výboru ministrov prípadne uložil vyplatenie *spravodlivého zadosťučinenia* poškodenej osobe (čl. 41 Dohovoru), skúma tiež, či došlo k jeho vyplateniu vrátane prípadného úroku z omeškania.

Pokiaľ dotknutý štát poskytol informácie o zaplatení spravodlivého zadosťučinenia, o ktorom rozhodol Súd, alebo informácie týkajúce sa možných individuálnych opatrení, prípad sa predloží na každé zasadnutie o ľudských právach konané Výborom ministrov, pokiaľ tento nerozhodne inak.⁹⁹

Ak dotknutý štát informoval Výbor ministrov, že ešte nie je schopný poskytnúť informáciu o prijatí všeobecných opatrení potrebných pre zabezpečenie súladu s rozsudkom, prípad sa opäť zaradí do agendy zasadnutia Výboru ministrov, ktoré sa uskutoční najneskôr po 6 mesiacoch, pokiaľ Výbor nerozhodne inak. Rovnaké pravidlo platí pre každé nasledujúce obdobie až do poskytnutia uvedenej informácie.

V priebehu vykonávania dohľadu disponuje Výbor ministrov oprávnením prijať **predbežnú rezolúciu**, najmä s cieľom *poskytnúť informácie o dosiahnutom pokroku* pri výkone rozsudku alebo, ak to považuje

v súlade s článkom 46 Dohovoru a dokumenty s nimi súvisiace prístupné verejnosti, pokiaľ výbor nerozhodne inak - s cieľom chrániť legitímne verejné a súkromné záujmy.

⁹⁹ Výbor ministrov je oprávnený posúdiť akékoľvek podanie tiež od poškodenej strany týkajúce sa vyplatenia spravodlivého zadosťučinenia alebo prijatia individuálnych opatrení.

za vhodné, vyjadriť obavy a (alebo) predložiť dotknutému štátu relevantné návrhy týkajúce sa splnenia povinnosti v zmysle čl. 46 ods. 1 Dohovoru.

Ak má Výbor ministrov za to, že dotknutý štát prijal všetky nevyhnutné opatrenia potrebné na dosiahnutie súladu s rozsudkom, prijme **rezolúciu** so záverom, že jeho *povinnosti boli* v súlade s článkom 46 ods. 1 Dohovoru *splnené*.

Zmluvná strana, ktorá by rozsudok Európskeho súdu odmietla vykonať, by porušila svoju povinnosť *priznať každému, kto podlieha jej jurisdikcii, práva a slobody uvedené v Hlave I Dohovoru* podľa článku 1 Dohovoru, ako aj povinnosť *riadiť sa právoplatným rozsudkom Súdu vo všetkých sporoch, ktorých je stranou* podľa článku 46 ods. 1 Dohovoru, ktoré prevzala svojim prístupím k Európskemu dohovoru.

Pritom porušenia uvedených záväzkov *ex contractu* sú potenciálne spôsobilé (podľa okolností konkrétneho prípadu) k tomu, aby boli Výborom ministrov kvalifikované ako *vážne porušenie ustanovenia článku 3 Štatútu (princíp rule of law)*.¹⁰⁰

Následne, **sekundárnym zodpovednostným následkom**, vo vzťahu k článku 3 Štatútu, sú opatrenia predvídané ustanovením článok 8 Štatútu, o ktorých môže rozhodnúť výlučne Výbor ministrov, a to *pozastavenie práva na zastúpenie a zrušenie členstva dotknutého štátu v Rade Európy* (v naposledy uvedenom prípade je však nutnou podmienkou aplikácie tohto postupu predchádzajúca žiadosť o vystúpenie podľa čl. 7 Štatútu zaslaná Výborom ministrov dotknutému štátu, ktorý tejto žiadosti nevyhovel).

Protokol č. 14 k Európskemu dohovoru v doplnenom znení čl. 46 ods. 3 zmocňuje Výbor ministrov, aby kvalifikovanou väčšinou **požiadal** Súd o **výklad právoplatného rozsudku** na účel uľahčenia dohľadu nad jeho výkonom v prípadoch, kedy dôjde k nezhode v jeho interpretácii. O otázkach

¹⁰⁰ „Každý člen Rady Európy uznáva zásady právneho štátu a zaručuje všetkým osobám v rámci svojej jurisdikcie dodržiavanie ľudských práv a základných slobôd a spolupracuje úprimne a efektívne pri naplňovaní cieľa Rady Európy, ako ho definuje kapitola I.“

výkladu by mal spravidla Súd rozhodovať v rovnakej zostave v akej vydal pôvodný rozsudok. Odpoveď Súdu, ktorej forma je ponechaná na jeho úvahe, ukončuje prípadné spory týkajúce sa „skutočného zmyslu“ rozsudku.

Odsek 4 a 5 článku 46 v znení Protokolu č. 14 zmocňuje Výbor ministrov podať súdu návrh na začatie konania o porušení, ktorému predchádza doručenie upozornenia dotknutému štátu, aby rozsudku vyhovel. Účelom tohto konania však nebude opätovné prejednanie sporného porušenia, o ktorom Súd už rozhodol, ani rozhodovanie o vyplatení peňažnej pokuty zmluvnou stranou v súvislosti so zisteným porušením článku 46 ods. 1 Dohovoru. Výboru ministrov, ako orgánu príslušnému pre dohľad nad výkonom rozsudkov, sa týmto ustanovením do budúca zveruje *širší rozsah prostriedkov* k uplatneniu politického tlaku na účel zaistenia výkonu pôvodného rozsudku dotknutým štátom.

Postup podľa článku 8 Štatútu (teda pozastavenie práv na zastúpenie alebo zrušenie členstva dotknutého štátu v Rade Európy) predstavuje totiž opatrenie, ktoré je svojou povahou opatrením *ultima ratio*, ktoré by v niektorých prípadoch mohlo byť kontraproduktívne vo vzťahu k systému ochrany základných práv a slobôd konštituovaného Dohovorom. Účelom tu preto je „podrobenie zmluvnej strany, ktorá sa ocitne v situácii predvídanej v doplnenom odseku 4 článku 46 „disciplíne“ Rady Európy. Samotná existencia tohto konania a hrozba jeho využitia by mala byť účinným stimulom pre výkon rozsudkov Súdu.“¹⁰¹

¹⁰¹ Bližšie: Protocol No. 14 to the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, amending the control system of the Convention, *Explanatory report*, (CEST No. 194), bod 99, 100.

3. Profilovanie vzťahu systému ochrany základných práv vytvoreného Európskym dohovorom k Európskym spoločenstvám v judikatúre Súdu („nepriamy účinok“)

Nepriamy účinok rozsudkov Súdu, prejavujúci sa v podobe *authority interpretácie* ako predpokladu aplikácie ustanovení Dohovoru pri prejednávaní sťažností namietajúcich ich porušenie, má vzhľadom na absenciu výslovnej pozitívnoprávnej úpravy výrazný vplyv tiež na profilovanie vzťahu systému ochrany základných práv Rady Európy k Európskym Spoločenstvám.

Pritom základnou premisou tu je skutočnosť, že komunitárny systém ochrany základných práv a Európsky systém Rady Európy tvoria v súčasnosti navzájom autonómne a súčasne relatívne nezávislé celky, s výrazným presahom účinkov systému vytvoreného na základe Európskeho dohovoru, resp. práv a slobôd v ňom vymedzených a interpretovaných judikatúrou Európskeho súdu pre ľudské práva, v podobe už vyššie zmienenej.

3. 1. Judikatúra Súdu s tzv. komunitárnym prvkom

K priblíženiu aktuálne reálnej možnosti preskúmania aktov, majúcich pôvod v činnosti orgánov Európskych spoločenstiev, ktoré sa dotýkajú osôb oprávnených k podaniu individuálnej sťažnosti podľa článku 34 Európskeho dohovoru, v ďalšom poukážeme na niektoré relevantné rozhodnutia Európskeho súdu pre ľudské práva, a tiež Európskej Komisie pre ľudské práva pôsobiacej do nadobudnutia platnosti Protokolu č. 11 k Dohovoru (1. november 1998).

A. Európska komisia pre ľudské práva s ohľadom na skutočnosť, že Európske hospodárske spoločenstvo nebolo v relevantnom čase zmluvnou stranou Dohovoru, vo svojom rozhodnutí vo veci *CFDT proti Európskym spoločenstvám a ich členským štátom* z 10. júla 1978 konštatovala, že „sťažnosť nemôže smerovať proti Európskym spoločenstvám ako takým alebo proti členským štátom spoločne a/alebo niekoľkým z nich“.¹⁰²

B. V rozhodnutí vo veci *M. & Co. proti Nemecku* z 9. februára 1990, Komisia najskôr opätovne pripomenula, že nie je príslušná „*ratione personae*“ preskúmať konania prebiehajúce pred orgánmi Európskych spoločenstiev alebo ich rozhodnutia, ak Spoločenstvá nie sú zmluvnou stranou Európskeho dohovoru o ochrane ľudských práv.“ Zároveň Komisia formulovala právny názor, podľa ktorého „to však neznamená, že priznanie účinku vykonateľnosti rozsudku Európskeho súdu spravodlivosti príslušnými nemeckými autoritami ... prekračuje rámec kontroly vykonávanej orgánmi Dohovoru. Podľa čl. 1 Dohovoru sú členské štáty zodpovedné za všetky akty alebo opomenutia ich domácich orgánov údajne porušujúce Dohovor bez ohľadu na to, či konanie alebo opomenutie je v danom prípade následkom ustanovení národného práva alebo nutnosti dodržania medzinárodnoprávných záväzkov.“¹⁰³

Ďalej vo svojom odôvodnení, vo vzťahu k iným medzinárodným záväzkom zmluvných strán Dohovoru a vo vzťahu k podmienke rešpektovania záväzkov vyplývajúcich z pristúpenia k Dohovoru, v prípade prenosu niektorých právomocí týchto štátov na medzinárodnú, resp. supranacionálnu organizáciu, uviedla: „Dohovor nezakazuje členským štátom prenesenie právomocí na medzinárodné organizácie. Ničmenej, Komisia znovu opakuje, že „ak štát dohodne zmluvné záväzky a následne uzatvorí ďalšiu medzinárodnú zmluvu, ktorá mu znemožní vykonávať záväzky podľa

¹⁰² Túto skutočnosť Komisia opätovne konštatovala tiež v rozhodnutí vo veci *Dufay proti Európskym Spoločenstvám* z 19. januára 1989.

¹⁰³ V tejto časti mutatis mutandis *Ilse Hess proti Spojenému kráľovstvu*, rozhodnutie Komisie o neprijateľnosti z 28. mája 1975.

skoršej zmluvy, bude zodpovedný za následky porušenia svojich záväzkov podľa skoršej zmluvy“. ... Prenos právomocí preto nutne nevyklučuje zodpovednosť štátu podľa Dohovoru v prípade výkonu prenesených právomocí. Inak by záruky Dohovoru mohli byť svojvoľne obmedzované alebo vylúčené a tak zbavené ich výlučného charakteru. Predmet a účel Dohovoru ako nástroja ochrany jednotlivých ľudských bytostí vyžaduje, aby jeho ustanovenia boli interpretované a aplikované tak, aby vytvorili záruky reálne a účinné (rozsudok Súdu vo veci *Soering* zo 7. júla 1989). Preto *prenos právomocí na medzinárodnú organizáciu nie je nezlučiteľný s Dohovorom za predpokladu, že v rámci tejto organizácie sa základným právam dostane rovnocennej ochrany.*“

Naviac sa Komisia v citovanom rozhodnutí *M. & Co. proti Nemecku* vyjadrila tiež ku komunitárnemu systému ochrany základných práv - poznamenala, že „právny poriadok Európskych Spoločenstiev nie iba zaručuje základné práva, ale tiež zaisťuje kontrolu ich zachovávaní. Je pravdou, že súčasťou zmlúv o Európskych spoločenstvách nie je katalóg týchto práv. Avšak, Parlament, Rada a Komisia Európskych spoločenstiev v spoločnom prehlásení z 5. apríla 1977 zdôraznili, že prikladajú prvoradý význam ochrane základných práv, ako sú odvodené osobitne z ústav členských štátov a Európskeho dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd. Zaviazali sa, že pri výkone svojich právomocí a pri sledovaní cieľov Európskych spoločenstiev, rešpektujú a budú pokračovať v rešpektovaní týchto práv. Okrem toho Súdny dvor Európskych spoločenstiev rozvinul rozhodovaciu činnosť, podľa ktorej *akty Spoločenstiev podliehajú kontrole vo vzťahu k základným právam, vrátane tých, ktoré sú obsiahnuté v Európskom dohovore o ochrane ľudských práv.* V súlade s tým Súdny dvor v tomto prejednávacom prípade zdôraznil, že právo na spravodlivé súdne konanie je základným princípom komunitárneho práva. Úviedol, že *komunitárne právo pokrýva všetky podmienky, ktoré sú nevyhnutné nie iba k preskúmaniu, ale ak je to potrebné, i k náprave sťažnosti spoločnosti, že jej právo na spravodlivé súdne konanie bolo porušené.*“

V uvedenej veci nemecká obchodná spoločnosť namietala porušenie čl. 6 Dohovoru vo vzťahu ku konaniu pred Európskym súdnym dvorom.

Komisia konštatovala nezlučiteľnosť uvedenej sťažnosti z ustanoveniami Dohovoru *ratione materiae* a rozhodla o jej zamietnutí v súlade s čl. 27 ods. 2 Dohovoru.

C. V prípade sťažnosti vo veci *Matthewsová proti Spojenému kráľovstvu* Európsky súd pre ľudské práva posudzoval súlad neuskutočnenia volieb do Európskeho parlamentu na Gibraltári, ktorý je závislým územím Spojeného kráľovstva, tvoriacim časť domínia Jej veličenstva kráľovnej.¹⁰⁴

Súd pri skúmaní otázky novej zodpovednosti Spojeného kráľovstva, po zdôraznení skutočnosti, že zodpovednosť zmluvných strán Dohovoru ostáva nedotknutá aj po prenose právomocí na medzinárodné organizácie a poznamenaní, že „akty Európskych spoločenstiev ako také nemôžu byť v konaní pred ním namietané, pretože Európske spoločenstvá nie sú zmluvnou stranou Dohovoru“, uviedol: „tvrdené porušenie Dohovoru vyplýva z prílohy

¹⁰⁴ Pani Matthewsová požiadala 12. apríla 1994 Volebný registračný úrad pre Gibraltár o registráciu voliča vo voľbách do Európskeho parlamentu. Volebný registračný úrad v odpovedi z 25. apríla 1994 uviedol: „Ustanovenia Prílohy II Aktu ES o priamych voľbách z roku 1976 obmedzuje volebné právo vo voľbách do Európskeho parlamentu na Spojené kráľovstvo. Tento akt bol odsúhlasený všetkými členskými štátmi a má postavenie zmluvy. To znamená, že Gibraltár bude vyňatý z volebného práva vo voľbách do Európskeho parlamentu.“

Vo vzťahu Európskeho spoločenstva a Gibraltáru podlieha aplikácia Zmluvy o založení Európskych spoločenstiev na Gibraltár režimu článku 227 ods. 4, ktorý stanoví, že táto zmluva sa aplikuje na európske územia, za ktorých vonkajšie vzťahy sú členské štáty zodpovedné. Spojené kráľovstvo pristúpilo k Zmluve o založení Európskeho hospodárskeho spoločenstva Zmluvou o pristúpení z 22. januára 1972 (podľa ktorej sa však na Gibraltár určité ustanovenia Zmluvy o Európskych spoločenstvách nevzťahujú).

Článok 138 ods. 3 Zmluvy o založení Európskeho hospodárskeho spoločenstva, v znení z roku 1976, koncipoval pre obsadenie Európskeho parlamentu všeobecné voľby. Rada bola požiadaná, aby prijala zodpovedajúce ustanovenia, ktoré odporučí členským štátom k prijatiu v súlade s ich ústavnými predpismi. Zhodné ustanovenie bolo obsiahnuté v Zmluve o Európskom spoločenstve uhlia a ocele a v Zmluve o Európskom atómovom spoločenstve.

V súlade s článkom 138 ods. 3 uvedené ustanovenia naplnilo Rozhodnutie Rady 76/787 („rozhodnutie Rady“), podpísané predsedom Rady Európskych spoločenstiev a následne ministrami zahraničných vecí členských štátov. Konkrétne ustanovenia boli stanovené v Akte o voľbách zástupcov do Európskeho parlamentu v priamych a všeobecných voľbách z 20. septembra 1976, podpísaného príslušnými ministrami zahraničných vecí, tieto podpisy boli priložené k rozhodnutiu Rady ES.

k Aktu ES o priamych voľbách z roku 1976, zaväzujúceho Spojené kráľovstvo, a z rozsahu právomocí Európskeho parlamentu majúceho základ v zmluve z Maastrichtu, pozmeňujúcej Zmluvu o Európskych hospodárskych spoločenstvách, obe vytvárajúce medzinárodné nástroje, ktoré boli slobodne uzatvorené Spojeným kráľovstvom. Navyiac, *Akt z roku 1976 nemôže byť namietaný pred Európskym súdnym dvorom z významného dôvodu* – nie je „normálnym“ aktom Spoločenstva, ale je zmluvou v rámci komunitárneho právneho poriadku. ... Spojené kráľovstvo, spolu s ostatnými zmluvnými stranami Maastrichtskej zmluvy, je zodpovedné *ratione materiae* podľa článku 1 Dohovoru, a osobitne podľa článku 3 Protokolu č. 1, za následky majúce pôvod v tejto zmluve.“

Ďalšou relevantnou otázkou, skúmanou Európskym Súdom v prejednávanej veci, bola možnosť subsumpcie Európskeho parlamentu pod ustanovenie článok 3 Protokolu č. 1 k Dohovoru, pričom osobitný dôraz kládol na rozsah právomocí v relevantnom čase. Súd v tejto časti odôvodnenia uviedol: „samotná skutočnosť, že určitý orgán nepredpokladali tvorcovia Dohovoru, nemôže vylúčiť tento orgán z rozsahu pôsobnosti Dohovoru. V miere, v akej zmluvné štáty vytvárajú medzinárodnými zmluvami spoločné ústavné alebo parlamentné usporiadanie, Súd musí vziať do úvahy tieto vzájomne dohodnuté štrukturálne zmeny pri výklade Dohovoru a jeho protokolov. Súd pripomína, že výraz „zákonodárny zbor“ použitý v článku 3 Protokolu č. 1 neznamena nevyhnutne národný parlament. ...

Pri určení, či Európsky parlament môže byť pokladaný za „zákonodárny zbor“, Súd musí vziať do úvahy *sui generis* povahu Európskeho spoločenstva, ktorá nevyplýva v každom smere z modelov viac či menej striktného rozdelenia právomocí medzi moc výkonnú a zákonodárnu, spoločných mnohým štátom. Navyše, legislatívny proces v Európskych spoločenstvách predpokladá účasť Európskeho parlamentu, Rady a Európskej Komisie.

... Súd ... v tejto súvislosti, musí vziať ohľad nie iba na striktné legislatívne právomoci, ktoré plní určitý orgán, ale tiež na to, aká je úloha tohto orgánu v celom legislatívnom procese.

V súvislostiach, v ktorých vykonáva činnosť Európsky parlament Súd poznamenáva, že Európsky parlament reprezentuje prvoradú formu demokratickej, politickej zodpovednosti v systéme Spoločenstva. Súd berie do úvahy, že napriek obmedzeniam Európsky parlament, ktorý odvodzuje demokratickú legitimitu z priamych volieb uskutočňovaných na základe všeobecného volebného práva, musí byť chápaný ako súčasť usporiadania Európskych spoločenstiev, ktoré najlepšie odráža „účinnosť politickej demokracie“.

Súd ... vzhliadol, že Európsky parlament je dostatočne zaangažovaný v konkrétnych legislatívnych postupoch na základe článkov 189b a 189c Zmluvy o Európskych spoločenstvách a je dostatočne zaangažovaný vo všeobecnej demokratickej kontrole aktivít Európskych spoločenstiev, aby predstavoval „zákonodárny zbor“ vo vzťahu ku Gibraltáru na účel článku 3 Protokolu č. 1.“

Európsky súd pre ľudské práva svojim výrokom v *rozsudku z 18. februára 1999* v prejednávanej veci vyslovil porušenie základného práva zaručeného článkom 3 Protokolu č. 1 zo strany Spojeného kráľovstva.

D. Vo veci *Segi a Gestoras Pro-Amnistia proti Nemecku a ďalším*
Súd posudzoval sťažovateľmi namietané porušenie ustanovení Dohovoru a Protokolu č. 1 zo strany štátov Európskej únie - 27. decembra 2001 zástupcovia pätnástich členských štátov na zasadnutí Rady Európskej únie prijali v rámci spoločnej zahraničnej a bezpečnostnej politiky nasledovné dva spoločné postoje:

- 2001/930/CFSP k boju proti terorizmu. Obsahuje zásady opatrení prijaté Európskou úniou a členskými štátmi k boju proti terorizmu. Článok 14 spoločného postoja 2001/930/CFSP odporúča členským štátom aby, tak skoro,

ako to bude možné, pristúpili k medzinárodným zmluvám a protokolom týkajúcich sa boja proti terorizmu, uvedených v prílohe;

- 2001/931/CFSP k použitiu zvláštnych opatrení v boji proti terorizmu.

Tieto dva spoločné postoje nadobudli účinnosť dňom ich prijatia. Boli publikované v Úradnom vestníku Európskej únie 28. decembra 2001.

Súd vo svojom odôvodnení uviedol: „*Rozhodnutia prijaté v rámci spoločnej zahraničnej a bezpečnostnej politiky sú vo svojej podstate medzivládny. Účasťou na ich príprave a prijatí, každý zo štátov preberá zodpovednosť, ktorá sa pokladá za spoločnú týmto štátom, ak prijímú rozhodnutie v rámci spoločnej zahraničnej a bezpečnostnej politiky.*“ Súčasne však zdôraznil, že tieto druhy rozhodnutí „*nie sú predmetom súdnej kontroly v rámci Európskej únie, podľa čl. 46 Zmluvy o Európskej únii*“ Súdny dvor Európskych spoločenstiev nie je oprávnený preskúmať zákonnosť rozhodnutí prijatých v rámci spoločnej zahraničnej a bezpečnostnej politiky.“

Pokiaľ ide o spoločný postoj 2001/930/CFSP, Súd poznamenal, že tento „nie je priamo aplikovateľný v členských štátoch a nemôže tvoriť priamy základ pre akékoľvek trestné či administratívne postupy proti jednotlivcom, predovšetkým nezmieňuje žiadne konkrétne organizácie alebo osoby. Ako taký preto nevytvára právne povinnosti pre sťažovateľov“.

Pokiaľ ide o spoločný postoj 2001/931/CFSP, Súd poznamenal, že jeho ustanovenia sú určené tak Európskej únii (články 2 a 3, týkajúce sa zmrazenia účtov, ktoré sa dotýka slobody pohybu kapitálu, záležitosti Spoločenstva), ako aj členským štátom (článok 4, týkajúci sa policajnej a justičnej spolupráce v trestných veciach, ktorá nie je otázkou Spoločenstva).

Články 2 a 3 obsahujúce ustanovenia o zmrazení účtov vykonáva Nariadenie Rady (ES) 2580/2001 z 27. decembra 2001. Podľa názoru Súdu však sťažovatelia neboli dotknutí týmto nariadením, „pretože podľa zoznamu, ktorý je prílohou spoločného postoja, sú iba predmetom čl. 4. A rovnako, ak

by boli poškodený, mohli sa vždy obrátiť na Súdny dvor Európskych spoločenstiev. ...

Akokoľvek, článok 4 nevytvára žiadne nové právomoci, ktoré by mohli byť uplatnené proti sťažovateľom. Obsahuje iba záväzky pre členské štáty umožňujúce im vzájomnú policajnú a justičnú spoluprácu, ktorá je formou spolupráce, ktorá ako taká nie je bezprostredným zásahom voči jednotlivcom a nedotýka sa ich priamo.

V každom prípade, konkrétne opatrenia ako tie, ktoré boli prijaté alebo môžu byť prijaté v budúcnosti, by boli predmetom určitej súdnej kontroly obsiahnutej v každom právnom poriadku, či už medzinárodnom alebo národnom.

Naviac, sťažovatelia nepredložili žiadny dôkaz k preukázaniu, že určité opatrenia boli prijaté proti nim, vykonávajúc spoločný postoj 2001/931/CFSP. Samotná skutočnosť, že mená sťažovateľov (Segi a Pro-Amnistia) sa vyskytujú na zozname týkajúcom sa dotknutého ustanovenia ako „skupiny alebo osoby angažované v teroristických činoch“ môže byť nepríjemnou, ale súvislosť je omnoho slabšia, aby odôvodnila aplikáciu Dohovoru.“

Súd vo svojom *rozhodnutí z 23. mája 2002* konštatoval, že namietané okolnosti nedávajú sťažujúcim sa združeniam, a *a fortiori* ich hovorcom, postavenie obete porušenia Dohovoru vo význame článku 34 Dohovoru.

Sťažnosti preto označil za neprijateľné v zmysle článku 34 a článku 35 ods. 1, 3 a 4 Dohovoru.

3. 2. Formulovanie zvláštnych podmienok zodpovednosti štátu vo veciach s „komunitárnym prvkom“

Na základe zmiených *ratio decidendi* orgánov Európskeho dohovoru, s rešpektovaním relevantného právneho rámca primárneho práva Európskych spoločenstiev, možno v prípadoch rozhodovania o individuálnych sťažnostiach podľa článku 34 Dohovoru s „komunitárnym prvkom“ abstrahovať nasledovné základné predpoklady, ktorých prítomnosť (a to kumulatívne) odôvodňuje *namietat' porušenie* spôsobené konaním alebo opomenutím povinnosti konať zo strany orgánov Európskych spoločenstiev či Európskej únie, prípadne *namietat' porušenie* majúce pôvod v aktoch členských štátov prijatých v uvedenej oblasti, *proti zmluvným stranám Dohovoru*:

1. *Namietaný akt* orgánov Spoločenstiev, resp. Európskej únie alebo členských štátov, *je spôsobilý svojimi účinkami priamo zasiahnuť do niektorého z práv a/alebo slobôd* zaručených Dohovorom;¹⁰⁵

2. Existuje *kauzalita medzi namietaným konaním či opomenutím, ktoré predstavuje zásah do niektorého z uvedených práv a/alebo slobôd a zodpovednosťou napadnutého členského štátu*;

Dohovor nestanoví zmluvným stranám explicitný ani implicitný zákaz prenosu suverénnych právomocí na medzinárodnú organizáciu (vrátane nadštátnej), na účel zaistenia spolupráce v určitých oblastiach aktivít.¹⁰⁶ Avšak, ako držiteľ týchto prenesených suverénnych právomocí, nie je táto organizácia supranacionálneho typu zodpovednou podľa Dohovoru za konania

¹⁰⁵ K pojmu *poškodený* pozri s. 13 a n. tejto práce.

¹⁰⁶ Bližšie: rozsudky Súdu vo veciach *M. & Co. proti Nemecku* a *Matthewsová proti Spojenému kráľovstvu*.

pred jej orgánmi alebo za rozhodnutia týchto orgánov, pokiaľ nie je zmluvnou stranou Dohovoru.¹⁰⁷

Na strane druhej, zmluvná strana je zodpovedná podľa článku 1 Dohovoru za všetky konania a opomenutia svojich orgánov bez ohľadu na to, či boli následkom aplikácie národného práva alebo nutnosti plniť medzinárodné právne záväzky. Článok 1 nerozlišuje druh dotknutého pravidla alebo opatrenia a nevylučuje žiadnu časť jurisdikcie zmluvnej strany z preskúmania podľa Dohovoru.¹⁰⁸

Pri určovaní rozsahu, v ktorom konanie štátu môže byť ospravedlnené dodržiavaním záväzkov vyplývajúcich z jeho členstva v medzinárodnej organizácii, na ktorú preniesol časť svojej suverenity, Súd konštatoval, že úplné zbavenie zmluvného štátu jeho zodpovednosti podľa Dohovoru v oblastiach pokrytých týmto prenesením by bolo nezlučiteľné s účelom a predmetom Dohovoru - záruky poskytnuté Dohovorom by mohli byť svojvoľne obmedzené alebo vylúčené.¹⁰⁹ Štát si preto pri plnení zmluvných záväzkov, ktoré nadobudli platnosť neskôr ako Dohovor, uchováva zodpovednosť podľa Dohovoru.¹¹⁰

3. Členské štáty nepodriadili výsledok právomoci orgánov Spoločenstiev, resp. Európskej únie, ktorej uskutočnením nastalo namietané konanie (ev. jej neuskutočnením opomenutie povinnosti konať) *možnosti preskúmania nezávislým a nestranným orgánom súdneho typu poskytujúcim rovnocennú úroveň ochrany základných práv* (resp. nie je daná právomoc Súdneho dvora Európskych spoločenstiev);

¹⁰⁷ Bližšie: rozhodnutia Komisie vo veciach *CFDT proti Európskym spoločenstvám*, *Dufay proti Európskym spoločenstvám*; vyššie uvedené rozsudky Súdu vo veciach *M. & Co. proti Nemecku* a *Matthewsová proti Spojenému kráľovstvu*.

¹⁰⁸ Pozri napr. rozsudok Súdu vo veci *United Communist Party of Turkey a ďalší proti Turecku* z 30. januára 1998.

¹⁰⁹ Bližšie: rozsudok Súdu vo veci *M. & Co. proti Nemecku*; tiež rozsudok Súdu vo veci *Waite a Kennedy proti Nemecku* z 18. februára 1999.

¹¹⁰ Bližšie: rozsudok Súdu vo veci *Matthewsová proti Spojenému kráľovstvu*; tiež rozsudok Súdu vo veci *Prince Hans-Adam II of Liechtenstein proti Nemecku* z 12. júla 2001.

Podľa názoru Súdu, konanie štátu uskutočnené pri plnení medzinárodnoprávných záväzkov je ospravedliteľné v tej miere, v akej príslušná organizácia zohľadňuje ochranu základných práv, nutnými prvkami ktorej sú ponúkané hmotnoprávne a procesné záruky, ako aj vytvorený kontrolný systém ich dodržiavania. Úroveň ochrany základných práv však musí byť minimálne rovnocennou so zárukami, ktoré stanoví Dohovor.¹¹¹

Pritom, ako Súd upresnil vo svojom právnom názore uvedenom v odôvodnení rozsudku vo veci **Bosphorus proti Írsku** z 30. júna 2005, termín „rovnocenné“ je potrebné interpretovať ako „porovnateľné“ – „akákoľvek požiadavka, aby ochrana poskytovaná príslušnou organizáciou bola „identická“ by mohla byť v rozpore so sledovaným záujmom na medzinárodnej spolupráci. Avšak, vzhľadom na takejto ekvivalencie nemôže byť konečným a malo by byť prístupné preskúmaniu vo svetle akýchkoľvek relevantných zmien v ochrane základných práv.“

„Ak sa takáto porovnateľná ochrana považuje za danú, bude sa predpokladať, že sa štát neodchýlil od podmienok stanovených Dohovorom, keď nie viac než iba implementuje právne záväzky vyplývajúce z jeho členstva v takejto organizácii.

Uvedený predpoklad však môže byť vyvrátený, ak vzhľadom k okolnostiam konkrétneho prípadu, bola ochrana práv zaručených Dohovorom zrejme nedostatočnou. V takýchto prípadoch by bol záujem na medzinárodnej spolupráci prevážený postavením Dohovoru ako „ústavného nástroja Európskeho verejného poriadku“ v oblasti ľudských práv.“¹¹²

4. *Nastalým porušením dotknuté osoby oprávnené k podaniu individuálnej sťažnosti podľa čl. 34 nedisponujú účinným právnym prostriedkom nápravy v zmysle čl. 13 Dohovoru.*

¹¹¹ Bližšie: rozsudok Súdu vo veci *M. & Co. proti Nemecku*.

¹¹² Rozsudok Súdu vo veci *Bosphorus proti Írsku* z 30. júna 2005.

V rámci komunitárnej ochrany základných práv vytvorenej a poskytovanej Súdnym dvorom Európskych spoločenstiev (vrátane Súdu prvého stupňa) osoby súkromného práva v záujme ochrany ich subjektívnych práv za splnenia stanovených podmienok priamo disponujú:

- a) žalobou na neplatnosť podľa čl. 230 Zmluvy o Európskych spoločenstvách,¹¹³ a
- b) žalobou na nečinnosť podľa čl. 232 Zmluvy o Európskych spoločenstvách,¹¹⁴

ktoré pokrývajú právnu úpravu *acquis communautaire*, vrátane výkonu právomocí orgánov Spoločenstiev, obsiahnutú v Zmluve o Európskych spoločenstvách.

Opak však platí v rámci úpravy *policajnej a súdnej spolupráce v trestných veciach* (tzv. tretí pilier integrácie) podľa Hlavy VI. Zmluvy o Európskej únii (čl. 29 až 42), kde sú subjektmi oprávnenými k iniciovaniu preskúmania *rámcových rozhodnutí* (prijatých podľa čl. 34 ods. 2 písm. b) Zmluvy) a *rozhodnutí* (prijatých podľa čl. 34 ods. 2 písm. c) Zmluvy) Súdnym dvorom Európskych spoločenstiev, výhradne členské štáty a Komisia. Konštatovaný stav je však sčasti opodstatnený vzhľadom k možnosti prijímať právne akty, ktoré zásadne nie sú spôsobilé k priamej aplikácii v národnom práve jednotlivých štátov, ako aj vzhľadom k ich medzivládnej povahe.¹¹⁵ Spornou však v doktríne ostáva v súčasnosti otázka, či opatrenia

¹¹³ „U nepriviligovaných žalôb je ich predmet obmedzený na „rozhodnutia“, ktoré boli vydané voči žalobcovi alebo tretej osobe. ... Podľa konštantnej judikatúry Európskeho súdneho dvora sú rozhodnutiami všetky akty, ktoré spôsobujú záväzné právne účinky, a ktoré poškodzujú záujmy žalobcu zásahom do jeho právneho postavenia (C-15/91, C-108/91 *Buckl*)“ In: Tichý, L., Arnold, R., Svoboda, P., Zemánek, J., Král, R.: *Evropské právo*, C. H. Beck 2006, s. 366.

Žalovanými stranami môžu byť Rada, Komisia, Parlament a Európska centrálna banka.

¹¹⁴ „Predmet žaloby nepriviligovaných žalobcov je užší. Vzťahuje sa iba na vydanie právne záväzných opatrení či právnych aktov. Ďalšie obmedzenie spočíva v tom, že opomenutý právny akt mal byť adresovaný žalobcovi. Pretože nariadenia a smernice nie sú adresované prírodným osobám, či už fyzickým alebo právnickým, neprichádza do úvahy žaloba na nečinnosť ani u týchto aktov. Je zrejmé, že jediným predmetom žaloby môžu byť opomenuté rozhodnutia alebo iné nepomenované akty obdobnej povahy.“ *Ibid.*, s. 371.

¹¹⁵ Podľa čl. 34 ods. 2 Zmluvy o Európskej únii je Rada za stanovených podmienok oprávnená z podnetu členského štátu alebo Komisie

- a) zaujímať spoločné postoje;
- b) prijímať *rámcové rozhodnutia*, ktoré sú však záväzné iba pre jednotlivé štáty čo do výsledku, ktorý má byť dosiahnutý, a ktoré nemajú priamy účinok;
- c) prijímať *rozhodnutia*, ktoré sú záväzné, a ktoré nemajú priamy účinok, pričom je súčasne

nevyhnutné k ich vykonaniu, ku ktorým prijatiu je Rada v stanovených prípadoch oprávnená, tvoria súčasť nomenklatúrnych aktov podľa článku 249 Zmluvy o Európskych spoločenstvách, a teda či podliehajú vo vzťahu k osobám súkromného práva režimu súdnej kontroly podľa čl. 230 a čl. 232 Zmluvy o Európskych spoločenstvách.

Určitú previazanosť s tzv. prvým pilierom možno vzhliaďnúť v ustanovení článku 61 písm. e) Zmluvy o Európskych spoločenstvách, podľa ktorého Rada prijíma „opatrenia v oblasti policajnej a justičnej spolupráce v trestných veciach ... v súlade so Zmluvou o Európskej únii“. Citované ustanovenie však nestanoví formy takýchto opatrení – tie sú sčasti konkretizované v už uvedenom čl. 34 Zmluvy o Európskej únii.

Priestor potenciálneho namietnutia porušenia formou individuálnej sťažnosti pred Európskym súdom pre ľudské práva vytvára ďalej možnosť prijatia zmlúv (vypracovaných a odporučených k prijatiu Radou podľa čl. 34 ods. 2 písm. d) Zmluvy o Európskej únii) týkajúcich sa vzájomnej spolupráce v uvedenej oblasti, a to za predpokladu splnenia podmienky uvedenej vyššie pod bodom 1.

V uvedených prípadoch sú však členské štáty (a obdobne orgány Spoločenstiev, resp. Európskej únie) viazané princípom *rule of law*, ktorého rešpektovanie v tomto smere znamená ich povinnosť iniciovať príslušné konanie pred Súdnym dvorom, pre prípad rozporu aktov porušujúcich základné práva s primárnym právom spoločenstiev.

Riešenie naznačených sporných otázok prinesie až judikatúra Súdneho dvora, resp. prijatie návrhu Ústavnej zmluvy, ktorá vo svojich ustanoveniach odstraňuje súčasné rozlišovanie tzv. troch pilierov.

V rámci vzájomného pôsobenia súdnych orgánov Rady Európy a Európskych spoločenstiev vo veciach ochrany základných práv a slobôd možno v súčasnosti, vzhliaďnúť vzťah *komplementarity ochrany* poskytovanej Európskym súdom pre ľudské práva vo veciach majúcich vzťah k Európskym spoločenstvám, resp. vo veciach s komunitárnym prvkom, a to v prospech záruk poskytovaných oboma systémami oprávneným osobám.

Účinnosť pôsobenia týchto systémov ochrany, ako aj zaistenie právnej istoty adresátom zaručených práv a slobôd, je podmienená predovšetkým súladom interpretácie a aplikácie ustanovení Dohovoru Súdnym dvorom Európskych spoločenstiev, ktoré akceptujú *ratio decidendi* formulované v

oprávnená prijímať opatrenia nevyhnutné k vykonaniu týchto rozhodnutí na úrovni Únie;
a

- d) vypracovávať zmluvy, ktoré odporučí jednotlivým štátom k prijatiu v súlade s ich ústavnými predpismi. Rovnako i v týchto prípadoch je Rada oprávnená prijímať opatrenia nevyhnutné k ich vykonaniu.

rozhodnutiach Európskeho súdu pre ľudské práva, ako orgánu vytvoreného k „zabezpečeniu záväzkov prijatých Vysokými zmluvnými stranami v tomto Dohovore a jeho protokoloch“ (čl. 20 Dohovoru).

Špecifický ekonomický rámec Európskych spoločenstiev a jeho právna úprava na strane druhej, vytvárajú osobitný priestor aplikácie ustanovení Dohovoru s nutnosťou zohľadnenia zvláštnych skutkových a právnych okolností. Primárna úloha Súdneho dvora Európskych spoločenstiev pri zaisťovaní ochrany základných práv v tomto rámci ostane zachovaná aj po v budúcnosti predpokladanom pristúpení Európskych spoločenstiev, resp. Európskej únie k Dohovoru, a to tiež s poukázaním na budúce uplatnenie *princípu subsidiarity* vymedzujúcim v súčasnosti vzťah Európskeho súdu k národným orgánom zmluvných strán, poskytujúcim ochranu práv a slobôd Dohovorom zaručených.

Povinnosťou Súdneho dvora, ako orgánu Spoločenstiev, resp. Európskej únie, sa však stane *zaistenie konformity* vlastnej rozhodovacej činnosti s ustanoveniami Dohovoru interpretovaného v judikatúre Európskeho súdu, pričom táto podmienka nebráni preberaniu relevantných právnych názorov týchto súdov navzájom, do vlastných rozhodnutí, podľa okolností konkrétneho prejednávaneho prípadu.

Zároveň, s poukázaním na čl. 53 Dohovoru, bude ponechaná možnosť pre vytvorenie širšieho rozsahu ochrany základných práv (osobitne patriacich do skupiny práv sociálnych, ktoré nie sú súčasťou úpravy obsiahnutej v Dohovore) v komunitárnom systéme a teda k emancipácii Súdneho dvora, ktorý *ako orgán zmluvnej strany* bude *viazaný ustanoveniami Dohovoru*, ale rámec ochrany ním poskytnutej bude môcť prekročiť, resp. rozšíriť.

Z á v e r

Rozhodovacia právomoc vzťahujúca sa k určení porušenia záväzku zmluvných strán Európskeho dohovoru zaistiť vo svojom vnútroštátnom právnom poriadku práva a slobody zaručené Dohovorom každému, kto podlieha ich jurisdikcii (článok 1 Dohovoru), je v rámci systému ochrany základných práv, konštituovanému Dohovorom, zverená Európskemu súdu pre ľudské práva.

Konečný rozsudok Súdu *in meritum* je rozhodnutím, ktoré je finálnym aktom završujúcim procesný postup Súdu v konaní o sťažnosti vo veci namietaného porušenia niektorého z práv a/alebo slobôd zaručených Dohovorom – vytvára do budúca zásadne prekážku veci rozhodnutej (*exceptio rei iudicatae*) a súčasne je rozhodnutím, ktoré je *relatívne nezmeniteľné a záväzné* - zmluvné strany Dohovoru sú *ex contractu* povinné rešpektovať konečný rozsudok vo všetkých sporoch, ktorých sú stranami a prijať primerané opatrenia k jeho vykonaniu.

Pritom štátom zodpovedným za nastalé porušenie je, pod dohľadom Výboru ministrov, ponechaná slobodná voľba prostriedkov, ktorými naplnia záväzok splniť konečný rozsudok Súdu v každej veci, ktorej boli stranami (ustanovenie článok 46 ods. 1 Dohovoru), a to za predpokladu, že tieto prostriedky sú zlučiteľné so závermi uvedenými v rozsudku Súdu.

Priamy účinok rozsudku Súdu *in meritum* majúci svoj právny základ v zmienenom záväzku zmluvných strán *ex contractu* (článok 46 ods. 1 Dohovoru) - nevytvára iba právnu povinnosť vyplatiť sumu priznanú osobám dotknutým vzhľadnutým porušením formou spravodlivého zadosťučinenia, ale tiež zvoliť, a to pod dohľadom Výboru ministrov, individuálne a/alebo všeobecné opatrenia (podľa okolností konkrétneho prípadu) prijímané v národnom právnom poriadku zodpovedného štátu, s cieľom ukončiť porušenie vzhľadnuté Súdom a napraviť, pokiaľ, pokiaľ je to možné, následky tohto porušenia. Vzťahuje sa výhradne na strany sporu, a to osobu ktorej práva

a/alebo slobody zaručené Dohovorom boli postupom národných orgánov zmluvnej strany porušené na strane jednej, a štát, ktorý za postup týchto orgánov nesie zodpovednosť na strane druhej (účinnok *inter partes*).

Zvláštnym prípadom vzhľadnutého porušenia Dohovoru v rozsudku Súdu *in meritum* z pohľadu účinkov, ktoré vo vzťahu k zodpovednému štátu vyvoláva je *koncept pilotného rozsudku* formulovaný judikatúrou Súdu, ktorý identifikuje systémovú alebo štrukturálnu poruchu v právnej úprave alebo praxi orgánov tohto štátu. Príčiny konštatovaného porušenia a súčasne účinky meritórneho rozhodnutia Súdu sa totiž neobmedzujú iba na strany sporu, ale majú vzťah k širšiemu okruhu jednotlivcov priamo dotknutých uvedenou poruchou, u ktorých je tak odôvodnené predpokladať, že v prípade podania individuálnej sťažnosti podľa článku 34 bude Súd opakovane konštatovať porušenie Dohovoru. Opatrenia prijímané zo strany zodpovedného štátu preto musia byť v týchto prípadoch predovšetkým takými, aby napravili systémové nedostatky zakladajúce porušenie vzhľadnuté Súdom.

Nepriamy účinok rozsudku Súdu *in meritum* sa následne prejavuje autoritou konštatovaného porušenia – zmienené rozhodnutie Súdu sa svojimi účinkami môže uplatniť tiež vo vzťahu k štátom, ktorých právna úprava alebo aplikačná prax ich orgánov je spôsobilá *mutatis mutandis* viesť k porušeniu určitých práv a slobôd Dohovorom uznaných, teda v prípade identifikácie obdobnej situácie vo vnútroštátnej praxi zmluvných strán, a to *v záujme zaistenia súladu s ustanoveniami Dohovoru* v zmysle naplnenia záväzku vyplývajúceho pre zmluvné strany z článku 1 Dohovoru.

Nepriamy účinok rozsudkov Súdu tak rozsah *inter partes* presahuje - vo vzťahu k zmluvným stranám Európskeho dohovoru ho možno odvodiť najmä z nutnosti súladu ich vnútroštátnej právnej úpravy, jej interpretácie a postupov ich národných orgánov s ustanoveniami Dohovoru interpretovanými vo svetle konzistentného výkladu vyplývajúceho z ustálenej judikatúry Súdu.

Okrem zmieneného prejavu je nepriamy účinok rozsudku Súdu *in meritum* spôsobilý tiež pôsobiť prostredníctvom autority interpretácie ustanovení Dohovoru Súdom, a to vo vzťahu k výkladu určitých hmotnoprávných a procesných otázok alebo inštitútov týkajúcich sa ochrany základných práv, ktorých záruky Dohovor oprávneným osobám poskytuje.

V prípade konštatovania porušenia niektorého z ustanovení Dohovoru alebo jeho dodatkových protokolov rozsudkom Európskeho súdu pre ľudské práva a následného nesplnenia záväzku podľa čl. 46 ods. 1 Dohovoru dotknutou zmluvnou stranou, je orgánom oprávneným jednať a rozhodnúť o konkrétnych zodpovednostných následkoch výhradne Výbor Ministrov Rady Európy poverený dohľadom nad ich výkonom (čl. 46 ods. 2 Dohovoru).

Pritom porušenia uvedených záväzkov *ex contractu* sú vo svojom súhrne potenciálne spôsobilé (podľa okolností konkrétneho prípadu) k tomu, aby boli Výborom ministrov kvalifikované ako *vážne porušenie ustanovenia článku 3 Štatútu Rady Európy (princíp rule of law)*. Následne, sekundárnym zodpovednostným následkom vo vzťahu k článku 3 Štatútu sú v súčasnosti opatrenia predvídané ustanovením článok 8 Štatútu, o ktorých môže rozhodnúť výlučne Výbor ministrov - pozastavenie práva na zastúpenie a tiež, ako *ultima ratio*, zrušenie členstva dotknutého štátu v Rade Európy.

Účinky rozsudkov Európskeho súdu pre ľudské práva *in meritum* tak nadobúdajú v rámci medzinárodnoprávných záruk základných práv zvláštny význam, ktorý sa v budúcnosti prehĺbi po predpokladanom pristúpení Európskej únie k Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd. Súčasne, efektívnosť a objektívnosť kontrolného mechanizmu dostáva v prípade konštituovania nezávislého a nestranného rozhodovacieho orgánu súdneho typu svoj osobitný rozmer.

Literatúra:

- Č. Čepelka, P. Šturma: Mezinárodní právo veřejné, Praha 2003,
- Eaton, M., Schokkenbroek, J.: Reforming the human rights protection system established by the European Convention on Human Rights, *Human Rights Law Journal*, Vol. 26,
- Fenwick, H., Phillipson, G.: Texts, Cases & Materials on Public Law and Human Rights, 2nd edition, Cavendish Publishing Limited 2003,
- Flegl, V.: Významné mezinárodní dokumenty k ochraně lidských práv, Praha 1998,
- Hobza, A.: Úvod do mezinárodního práva mírového, Část I., Praha 1933,
- Klokočka, V.: Ústavní systémy evropských států (srovnávací studie), 2. aktualizované a doplnené vydanie, Praha 2006,
- Kühn, Zd.: Samovykonatelnost, přímá účinnost a některé teoretické otázky aplikace mezinárodních smluv ve vnitrostátním právu, *Právník* 5/2004,
- Malenovský, J.: Poměr mezinárodního a vnitrostátního práva, Brno, 2000.
- Polakiewicz, V.; Jacob-Flotzer, V.: The ECHR in Domestic Law: the impact of the Strassbourg Case-law in States where Direct Effects is Given to the Convention, *HRLJ*, 1991,
- Schermers, H. G., Waelbroeck, D. F.: Judicial Protection in the European Union, 6th ed., Kluwer Law International 2001,
- Simon, D.: Komunitární právní řád, Praha 2005,
- Sudre, F.: Mezinárodní a evropské právo lidských práv, Brno 1997
- Šturma, P.: Mezinárodní trestní soud a stíhání zločinců podle mezinárodního práva, Praha 2002,
- Šturma, P.: Mezinárodní a evropské kontrolní mechanismy v oblasti lidských práv, 2. doplnené vydanie, Praha 2003,
- Tavernier, P.; Grewe, C.; Ruiz-Fabri, H.: Interprétation et application par les organes de Strassbourg et par les organes nationaux, *JCDI*, 1993,
- Tichý, L., Arnold, R., Svoboda, P., Zemánek, J., Král, R.: Evropské právo, C. H. Beck 2006.

Rozsudky Súdu vo veciach:

De Becker proti Belgicku z 27. marca 1962,
„Belgium linguistic case“ z 23. júla 1968,
De Wilde, Ooms a Versyp proti Belgicku z 18. júna 1971,
Ringeisen proti Rakúsku z 22. júna 1972 (spravodlivé zadostučinenie),
Eckle proti Nemecku z 23. júna 1973 (výklad),
Golder proti Spojenému kráľovstvu z 21. februára 1975,
Kjeldsen, Busk Madsen a Pedersen proti Dánsku zo 7. decembra 1976,
Írsko proti Spojenému kráľovstvu zo 17. januára 1978,
Klass a ďalší proti Nemecku zo 6. septembra 1978,
Luedicke, Belkacem a Koç proti Spolkovej republike Nemecko z 10. marca 1980,
Young, James a Webster proti Spojenému kráľovstvu z 13. augusta 1981,
Dudgeon proti Spojenému kráľovstvu z 22. októbra 1981,
Campbell a Cosans proti Spojenému kráľovstvu z 25. februára 1982,
Eckle proti Spolkovej republike Nemecko z 15. júla 1982,
Minelli proti Švajčiarsku z 25. marca 1983,
Van Droogenbroeck proti Belgicku z 25. apríla 1983 (spravodlivé zadostučinenie),
Van der Mussele proti Belgicku z 23. novembra 1983,
Godi proti Taliansku z 9. apríla 1984,
Sporrong a Lönnrothová proti Švédsku z 18. decembra 1984,
Jersild proti Dánsku z 24. novembra 1986,
Unterpretinger proti Rakúsku z 24. novembra 1986,
Johnston a ďalší proti Írsku z 18. decembra 1986,
Bouamar proti Belgicku z 2. decembra 1987,
Berrehab proti Holandsku z 21. júna 1988,
Hauschildt proti Dánsku z 24. mája 1989,
Soering proti Spojenému kráľovstvu zo 7. júla 1989,
Borgers proti Belgicku z 30. októbra 1991,

Beldjoudi proti Francúzsku z 26. marca 1992,
Open Door a Dublin Well Women proti Írsku z 29. októbra 1992.
Francesco Lombardo proti Taliansku z 26. novembra 1992,
Funke proti Francúzsku z 25. februára 1993,
Costello-Roberts proti Spojenému kráľovstvu z 5. marca 1993,
Poitrinolová proti Francúzsku z 23. novembra 1993,
Informationsverein Lentia a ďalší proti Rakúsku z 24. novembra 1993,
Miailhe, Funke a Crémieux proti Francúzsku z 29. novembra 1993
(spravodlivé zadostučinenie),
Fayed proti Spojenému kráľovstvu z 21. septembra 1994,
Hentrich proti Francúzsku z 22. septembra 1994,
Papamichalopoulos a ďalší proti Grécku z 31. októbra 1995 (spravodlivé
zadostučinenie),
Vermeulen proti Belgicku z 20. februára 1996,
Allenet de Ribemont proti Francúzsku zo 7. augusta 1996 (výklad),
Akkušová proti Turecku z 9. júla 1997,
Matthewsová proti Spojenému kráľovstvu z 18. februára 1999,
Selmouni proti Francúzsku z 28. júla 1999,
Chapman proti Spojenému Kráľovstvu z 18. januára 2001,
Čonka proti Belgicku z 13. marca 2001,
Beyeler proti Taliansku z 28. mája 2002 (spravodlivé zadostučinenie),
Christine Goodwin proti Spojenému Kráľovstvu z 11. júla 2002,
Broniowski proti Poľsku z 22. júna 2004,
Mamatkulov proti Turecku zo 4. februára 2005,
Parchanski proti Českej republike zo 17. mája 2005,
Bosphorus proti Írsku z 30. júna 2005,
Leyla Şahin proti Turecku z 10. novembra 2005.

Rezolúcie Výboru ministrov Rady Európy:

Res DH (85) 12 k rozsudku Súdu vo veci *Piersack proti Belgicku* z 1. októbra 1982,

Res DH (94) 84 k rozsudku Súdu vo veci *Barberà, Messegué and Jabardo*,

Res DH (95) 95 k rozsudku Súdu vo veci *Schüller-Zraggen proti Švajčiarsku* z 24. júna 1995,

Res DH (95) 212 k rozsudku Súdu vo veci *Jersild proti Dánsku* z 23. septembra 1994,

Res DH (96) 368 k rozsudku Súdu vo veci *Open Door and Dublin Well Woman*,

Res DH (03) 89 k rozsudku Súdu vo veci *Scheele proti Luxembursku* zo 17. mája 2001,

Res DH (05) 4 k rozsudku Súdu vo veci *A. P., M. P. a T. P. proti Švajčiarsku* z 29. augusta 1997,

Res DH (05) 65 k rozsudku Súdu vo veci *Pafitis a ďalší proti Grécku* z 26. februára 1998,

Res DH (05) 91 k rozsudku Súdu vo veci *Wessels-Bergervoet proti Holandsku* zo 4. júna 2002,

Res DH (05) 94 k rozsudku Súdu vo veci *Perote Pellon proti Španielsku* z 25. júla 2002,

Res DH (05) 115 k rozsudku Súdu vo veci *Sulejmanovic a ďalší proti Taliansku* z 8. novembra 2002,

Res (006) 01 k rozsudku Súdu vo veci *Pammel proti Spolkovej republike Nemecko* z 1. júla 1997.

Odporúčania Výboru ministrov:

Odporúčanie Výboru ministrov členským štátom o opätovnom preskúmaní alebo opätovnom prejednaní niektorých prípadov na vnútroštátnej úrovni v

dôsledku vynesenia rozsudkov Európskeho súdu pre ľudské práva, *Rec (2000)2*;

Odporúčanie Výboru ministrov členským štátom o uverejňovaní a rozširovaní Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd a judikatúry Európskeho súdu pre ľudské práva v členských štátoch, Rec (2002)13;

Odporúčanie Výboru ministrov členským štátom o Európskom dohovore o ľudských právach v univerzitnom vzdelávaní a profesijnom vzdelávaní, Rec (2004)4;

Odporúčanie Výboru ministrov členským štátom o overovaní zlučiteľnosti návrhov zákonov, platných zákonov a správnej praxe s normami zakotvenými v Európskom dohovore o ľudských právach, Rec (2004)5;

Odporúčanie Výboru ministrov členským štátom o zdokonaľovaní vnútroštátnych právnych prostriedkov nápravy, Rec (2004)6.

Ďalšie pramene:

Council of Europe Statute (5. 5. 1949);

Európsky dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd v znení Protokolu č. 1 (ETS No. 009), Protokolu č. 4 (ETS No. 046), Protokolu č. 6 (ETS No. 114), Protokolu č. 7 (ETS No. 117), Protokolom č. 11 (ETS No. 155), Protokolu č. 12 (ETS No. 177), Protokolu č. 13 (ETS No. 187), Protokol č. 14 (ETS No. 194);

Rules adopted by the Committee of Ministers for the application of Article 46, paragraph 2, of the European Convention on Human Rights from 10 January 2001;

Position paper of the European Court of human Rights on proposals for reform of the European Convention on human Rights and other measures as set out in the report of the Steering Committee for Human Rights of 4 April 2003 (CDDH(2003)006 final) from 26 September 2003;

Protocol No. 14 to the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, amending the control system of the Convention, Explanatory report, (CEST No. 194);

Explanatory Memorandum on the Committee of Ministers' Recommendation No. R (2000) 2 on the re-examination or reopening of certain cases at domestic level following judgments of the European Court of Human Rights; General measures adopted to prevent new violations of the European Convention on Human Rights, H/Exec (2005)1, September 2005;

rozhodnutie Súdu vo veci Segi a Gestoras Pro-Amnistia proti Nemecku a ďalším z 23. mája 2002;

rozhodnutia Európskej komisie pre ľudské práva vo veciach Ilse Hess proti Spojenému kráľovstvu z 28. mája 1975, CFDT proti Európskym spoločenstvám a ich členským štátom z 10. júla 1978, Dufay proti Európskym Spoločenstvám z 19. januára 1989, M. & Co. proti Nemecku z 9. februára 1990 a rozhodnutie Komisie o prijateľnosti sťažností Dánska, Nórska, Švédska a Holandska proti Grécku z 31. mája 1968.